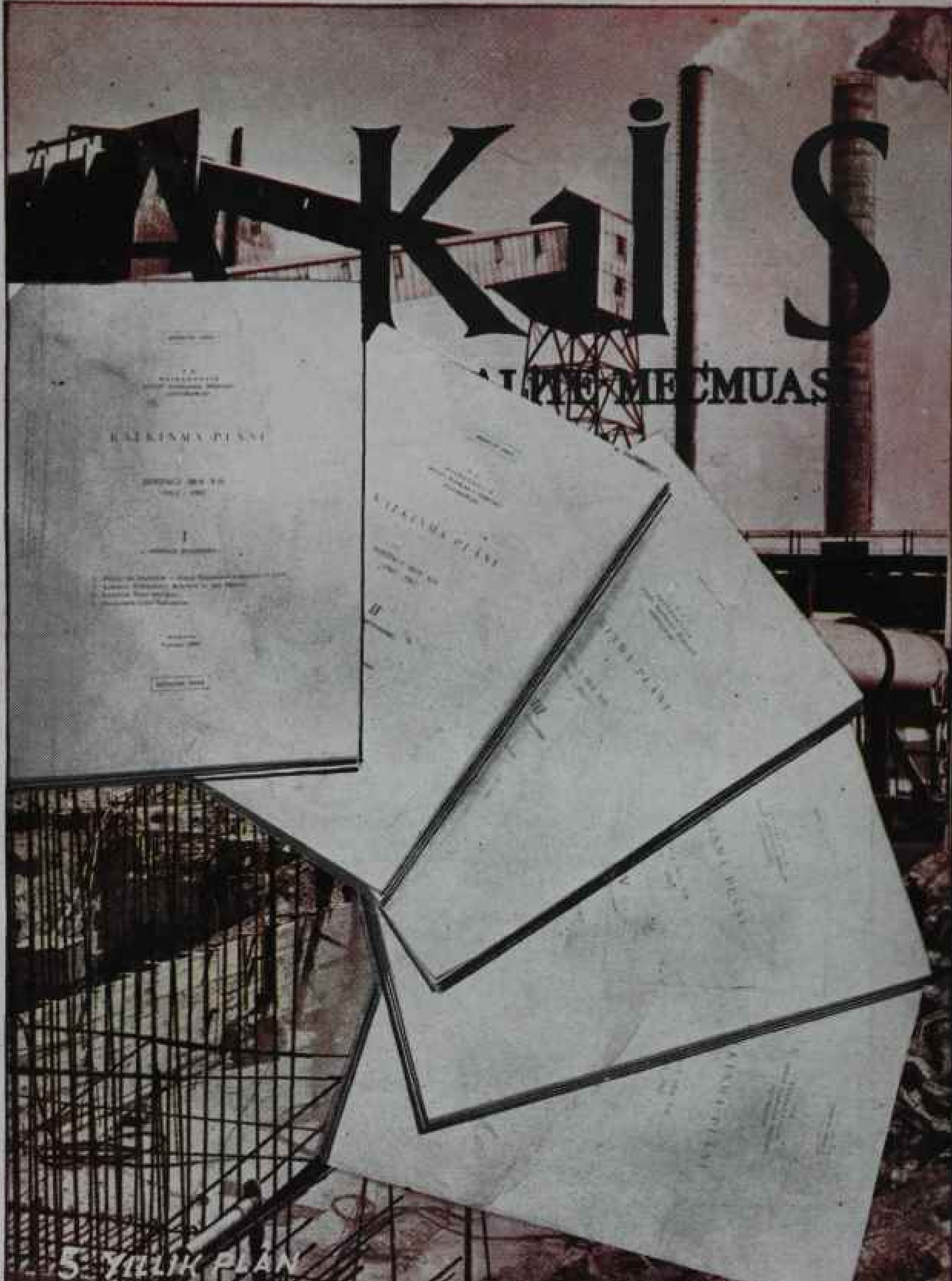
20 Ağustos 1962 SAYI : 425

FİATI : 1 LİRA

Fazla güneşte kalmaktan ileri gelen baş ağrılarını...

OPON TESKiN EDER

OPON, baş, diş, adale, sınır, lumbago romatizma ağrılarına karşı faydalıdır

OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır

günde 6 tablete kadar alınabilir

Faal — 4650 — 445

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 9, Cilt XXIV, Sayı: 425

Yazı İşleri:
Rüzgarlı Sokak No: 16
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

*

İdare:
Rüzgarlı Sokak No: 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel: 10 61 96

*

Başyazar:

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10 00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları:
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlan işleri:
Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer:
Milli Eğitim Basımevi
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih: 19.8.1962

Kapak Resmimiz

V. Yıllık Plân

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta, bir okuyucumuz AKİS için bir reklam sloganı teklif eden mektup gönderdi. Slogan şu: "İki uç yazıyor - AKİS'in dediği oluyor". Okuyucumuz, formülünü şöyle izah ediyor:

"— Kim ne derse desin, tıpkı Menderes devrinde olduğu gibi bugün de memlekete hakim hava, AKİS'te akisini bulan hava oluyor. Bütün aşırılıkların ortaya çıktığı buhranlı günlerde sizin, aklınızı hiç kaybetmeden ve sinirinizi zerrece bozmadan gösterdiğiniz orta yolu şimdi herkes akın halinde geliyor. Çok eski bir AKİS okuyucusu olmama rağmen Hükümete yaptığınız "Bırak kim ne söylerse söylesin, sen işine bak. İşin de, memleketin ekonomik ve sosyal meseleleri, Sen onların üzerine eğildiğin gün, bütün ötekiler hamamda şarkı söyleyenlere dönecekler tavsiyesinin tesirinden şüphe etmekten kendimi alamamıştım. Şimdi, size bir defa daha hak veriyorum."

Bizi seven okuyucumuz, bundan sonra cesaret verici teşviklerde bulunuyor, güzel sözler söylüyor. Ona ve onun gibi düşünenlere, yürekten teşekkürler, İnönünün bir tabiriyle "üzerinden yaldızlar akmasa da" AKİS, iki uçtan ikisinin de karşısında, onların demagojiye kulaktan dolma bilgiye, maksatlı tahriflere dayanan şaşırtma gayretlerini boşa çıkartarak umumi efkarı uyarma görevini yerine getirmekte devam edecektir. AKİS'in zaten, yıllardır, karşı tarafın belli başlı bir kaç hedefinden birini teşkil etmesi de bu yüzdendir. Şimdi, karşı tarafa, İntikamcıların yanında, çalışan kütlelerin tahrikçisi tatlısu bolşevikleriyle onların yar-i vefakarı faşist kırıntıları da katılmıştır. Hücumlarını bir yana bırakınız, bu yamalı bohçanın sadece dış görünüşe bakmak insanı gülmekten bayıltmaktadır. Şu anda kimler elele ve altedilmiş olmanın dayanılmaz hicranlı ıstırabı karşısında hangi dişler gıcır gıcır.. Evet ve çok şükür: "İki uç yazıyor-AKİS'in dediği oluyor."

AKİS son haftalarda, galiba bir öncülük daha yaptı. Hitler ve taktikleri, nazi usulleriyle ilgili yayınlar birden birinci plana çıktı. Geçenlerde bir kitapçı, bu konudaki kitaplara talebin inanılmaz derecede arttığını söylüyordu. O tecrübenin hikayesi Türkiyede ne kadar geniş kütleler tarafından bilinirse, alınacak ibret dersi aynı nisbette tesirli olacaktır. Nitekim bu yüzdendir ki, başladığımız serinin ayrıca alaka topladığını görerek seviniyoruz. Yıllardır. AKİS, memleketteki kuvvetler başlarının adeta el kitabı olduğundan ve dün olduğu gibi de -en fazla kızanlar dahil- bunlar AKİS'siz yapamadıklarından Almanyanın yaşadığı macera, Türkiyede tekrarlama imkanını gittikçe kaybetmektedir.

Bu hafta bir başka okuyucumuz, bu serinin kesilip saklanabilmesi ve sonra ayrıca ciltlenebilmesi için dört sayfalık fasikül halinde neşrini istemektedir. Bunu, başka okuyucularımızın da ikazıyla düşünmedik değil. Ama, imkan bulamadık. Bir defa, yazılar hacim itibariyle dört sayfanın üstündedir. Bundan başka, zaten dolgun mecmuaya, hele yaz sıcağında ilave yapmak istemiyoruz. Okuyucularımız için, seri tamamlandığında başka bir kolaylık düşünmekteyiz.

Bu sayıda kapak konumuz, artık umumi efkarın 1 numaralı malı haline gelmiş olan Plan çalışmalarıdır. Okuyucularımız hatırlayacakla dır. Planlama Teşkilatı, umumi efkara ilk defa, bundan uzun bir süre önce, popülarize edilmek suretiyle AKİS tarafından tanıtılmıştır. Teşkilâtın unutulmaz kurucusu Şinasi Orelin resminin nitelediği o yazıda, Teşkilâtın az zaman içinde devletin belkemiği haline geleceği belirtilmişti. Bu, tahakkuk etmiştir. Artık, en koyu muhalifler bile, ne kadar gayret ederlerse etsinler planlamanın zaruretini inkâr edememektedirler. Mecmuanın yapraklarını çevirdiğinizde okuyacağınız yazıda, üzerinde şu anda tartışılan ve çok laf edilen plân çalışmalarının gerçekte ne halde olduğunu göreceksiniz. Plânın dostları ve düşmanları meseleyi bir ucundan tutup çekiştirirlerken, AKİS okuyucuları farkedeceklerdir ki çalışmalarda bir "Ciddi İhtilâf" yoktur ama, bir "Ciddi Müşkilat" vardır.

Bir memleketin kaderini böylesine ilgilendiren bir konuda da hiç müşkilat olmayacağını sanabilen iyi niyetliler, bilinmez Türkiyede hala yaşamakta mıdırlar?

Saygılarımızla
AKİS

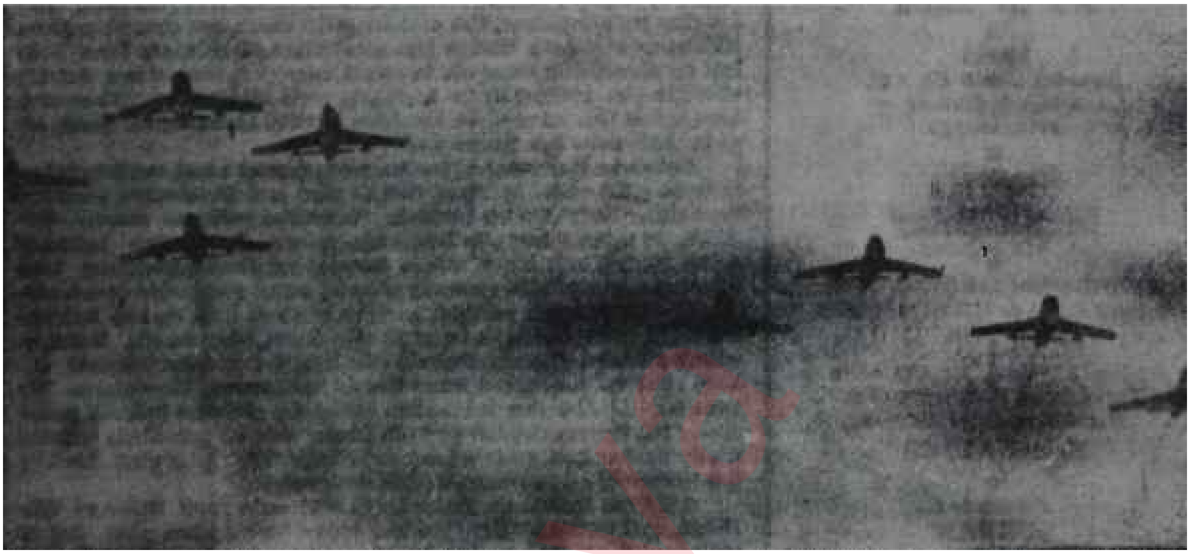
Cilt: XXIV; Sayı: 425

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

20 Ağustos 1962

Y U R T T A   O L U P   B İ T E N L E R

Türk Hava Kuvvetlerine ait bir Jet filosu uçuş halinde
Dost başa, düşman ayağa bakar

Millet

Paslaşanlar

Bitirdiğimiz haftanın içinde, Irak hudutlarından memleketimize gelen bir tecavüz bütün Türkleri bir anda birleştirdi. Siyasî akidesi, siyasi meşrebi, siyasî sempatisi ne olursa olsun, kadınımız erkeğimiz, hepimiz, mütecavize karşı nefretle doğrulduk ve göklerimizi Hükümete, onun emrindeki Türk Silâhlı Kuvvetlerine diktik. Hükümet ve Silahlı Kuvvetlerimiz, durumun gerektirdiği gibi davrandılar. Başkentte, ağırbaşlılık ve vekar içinde, ama azimle, komşu devletin temsilcisinden hadise soruldu. Hâdisenin içinde bir bit yeniğinin bulunduğu, en amatör diplomasi meraklıları tarafından dahi görülebilecek haldedir. Hükümet seviyesinde bîr veziyet almadan önce, tecavüz hareketinin menşeinin berraklaşmasına lüzum vardır. Dünyayı aleve garkeden bir koca harpten Türkiyeyi uzak tutabilme meharetini göstermiş İsmet İnönünün başkanlığındaki Ankara Hükümetinin hafiflik etmesine de, aşırılığa kapılmasına da imkân bulunmadığı açıktır. Nitekim Irak hükümeti, hududumuz civarında Barzani kuvvetlerine karşı bir harekâtın yapılmakta olduğunu açıklamış ve bu hususta derhal geniş bilgi vrerek özür dilemiştir. Her halde, Bağdadın iyi niyeti ispat edilebildiği takdirde yangının üzerine benzini Türk Hükümeti dökmeyecektir.

Silâhlı Kuvvetlerimiz ise, işin kendilerine düşen tarafını aynı mükemmellikte başarmışlardır. Tecavüz hareketini tekrarlamaya yeltenen bir Irak jeti derhal düşürülmüştür. Aynı maceranın aynı neticeyi vereceğinden hiç kimsenin şüphesi olmamak lâzımdır.

Bu hava içinde, bir tek çatlak ses çıkmıştır. A. P. içindeki ırkçı ekalliyetin idare ettiği bir ufak zümre ve onların organları işi derhal parti meselesi ve İktidara hücum vesilesi yapmıştır. Ayırıcı hareketlere süratle başvurmuşlar, bir tahrik edebiyatı denemesine çıkmışlardır. Ama, bu, itibarının zaten son kertesine inmiş grubu bütün vatandaşlar gözünde kati lanetlenmeye maruz bırakmaktan başka netice vermemiştir. Buhranlı anlarda milli tesanüdün ne demek olduğunu gayet iyi bilen Türk milleti, üstelik ültra milliyetçi reçinen bu kliğin gayretlerini sâdece ibretle ve belki ondan da fazla, tiksintiyle seyretmiştir. Balkan Harbinin ve Birinci Dünya Harbinin bazı tadsız hatıralarını, melun isimlerini, tehlikeli davranışlarını dudakların ucuna getiren bu hareketler hakettikleri notu almışlardır.

Böylece, kahir yüzünden bir lûtufla karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz. Maskeler, kesin olarak yüzlerden düşmüştür. Bu hâdisenin ırkçı ekalliyet çevresinde ele almış tarzı, gözünü hâlâ kapalı tutmakta devam edenleri dahi uyaracak önemdedir. Memlekette huzursuzluk tohumları ekmek için son gayretleri de bu sıralarda iflâs borusu çalmış olan ve gittikçe düzelen hava karşısında kendi kendisini yiyen bu grubun tahrikleri Hükümeti hatalı yollara, acele kararlara, düşüncesiz hareketlere sevkedebilecek değildir. Tıpkı Hükümet gibi umumi efkâr da serinkanlılıkla neticeyi beklemektedir. Hükümet, Ankarada şakaya gelmeyen bir hükümet olduğunu, Ordumuz hudutlarımızı şakaya gelmeyen kuvvetlerin beklediğini derhal ve en tesirli tarzda belli etmiştir.

Haftanın İçinden

Hudut Hadiseleri

Metin TOKER

Irak huzur içinde, rahat bir memleket değil. Iraklılar bir iktidarı ihtilâlle devirdiler, rejimi ve sistemi deriştirdiler. Irak, dünyadaki iki blokun çatıştığı hudut bölgelerinden biri. Hatta, üç blokun. Batılılar Bağdatta kendilerine dost bir hükümet arzuluyor. Doğulular, Bağdatı zorlamaya çalışıyor. Tarafsız Nasır, gün geçtikce kaybettiği prestijini Bağdattaki nüfuzunu kuvvetlendirerek telâfi etmeye savaşıyor. Her kutbun, karışık Irakta temsilcisi var. Bir de kürtler.. Barzani, Bağdat için baş belâsı. Dışardan yardım görüyor, içeriyi karıştırıyor. Bağdat, bununla uğraşmakta. Ama Irakın hudutları, "gecekondu hudut". Bir taşı aştın mı öteki tarafa geçiyor ve devletler hukukuna göre takibattan kurtuluyorsun. Peşindekiler de, seninle birlikte hudutlu aşarsa., milletlerarası mesele çıkıyor. "Üstelik, hududun bir tarafındakilerle öteki tarafındakiler eğer akraba değillerse, mutlaka ortak. Bir yanın malları, diğer yana bu kanaldan geçip gidiyor. İşte, şu anda ihtilâf halinde bulunduğumuz Irak.

Eğer Iraklılar, durumlarını takdir etmediğimizi iddia ederlerse, haksızlık ederler.

Ama her memleket, kendi hududu konusunda hassastır. Zaten, memleketlerin arasında bir hududun çizilmesindeki sebeb-i hikmet de budur. Dertlerini topraklarında halledeceksin, topraklarını taşmayacaksın Taştın mı, bir belirli müsamaha çizgisinin ötesinde, toprağını savunan milletle karşı karşıya gelmen mukadderdir. Bir defa taşacaksın, adam ses çıkarmayacak. Yeniden taşacaksın. Adam, platonik protestoda bulunacak. Aldırmayacaksın, gene taşacaksın. Üstelik şerefini ömr-ü billah her şeyin üstünde tutmuş bir Silâhlı Kuvvetin iki mensubunu şehit edeceksin. O zaman gene eski ve Iraklıların anlayacakları tâbirle mukabele-i bilmisili beklemek zarurettir. Irakın, Türk Hava Kuvvetleri tarafından düşürülen uçağı böyle bir zincirin son halkasıdır. Dostun ve düşmanın, yanlışlıkla ve kasten hudutlarımızı aşmış her şahsın eş muameleye uğrayacağını bilmesinde fayda vardır. Bu ne çalımdır, ne de tehdit. Allah Türkleri böyle yaratmıştır. O kadar..

Müşterek hududa sahip memleketler arasında, hudut hadiseleri bir fevkalâdelik değildir. Ne var ki, hudut hadiseleri iki çeşittir. Bir, Hitlerin, Çekoslovakyayi veya Polonyayı ilhak etmek için yarattığı hudut hadiseleri vardır. Bir de Türk - Yunan balıkçıları arasında hemen her gün çıkan hudut hâdiseleri. Birincilerin devası yoktur. Hâdiseyi çıkaran Hükümetin ta kendisidir.. Kurt, suyu bulandırdı diye kuzuyu yemeye azimlidir. Her gayret boşunadır, her anlaşma teşebbüsü beyhudedir. Nitekim, Almanya en sonda Çekoslovakyaya da. Polonyaya da tecavüz etmiş, sözüm ona kendini haklı göstererek iki memleketi yutmuştur.

Irak istikametinden gelip hududumuzu aşan uçakların, Bağdattan aldıkları emirle böyle bir teşebbüse geçtiklerine inanmak istemiyoruz. Ya, pilotlar hata etmişlerdir. Ya da pilotlar maksatlı davranmışlardır. Irakın hava kuvvetlerinde başka ideolojilere hizmet edenlerin mevcudiyetini tahmin etmek mübalağa değildir. Eğer müşterek kuzey komşumuzun Türkiye ile Irakı kapıştırmakta ne menfaati, olabileceği bir göz önüne getirilirse, hatta Kahirenin taçsız hükümdarının bunu ne kadar arzulayabileceği düşünülürse bir oyuna getirilmemiz ihtimali kendiliğinden ortaya çıkar.

Bu gibi hallerde, basiret hükümetlere düşer. Muhalefetin bir belirli cephesinden gelen bütün istismar gayretlerine rağmen Ankara Hükümetinin ağırbaşlılığından bir şey kaybetmemesi Iraklıların dikkatini çekmiş olmalıdır. Maceracı bir dış politikanın kırıntıları dahi, bugün Ankarada kalmamıştır. Bütün komşularımızla, karşılıklı iyi münasebetlere dayanan bir dostluk devam ettirtmek başlıca gayemizdir. Ne Irakı ilhak etmek niyetimiz vardır, ne de Bağdatta şahsi dostlarımızın tekrar iktidara gelmesini sağlayacak bir müdahalenin şampiyonları Hükümete hâkimdir. Bugünkü Türk hükümetinin temel felsefesini aldığı kuvvet, General Kasımın siyası dertlerini daima anlayışla karşılamış, onun üzerine gitmemekte, bilâkis onu zor durumlardan kurtarmakta fayda mülâhaza etmiştir. Bu görüşte bir değişiklik olmamıştır. Ankara, Bağdatı bir komünist merkez saymamakta, ona dost gözüyle bakmakta, hatta onun iç politika zaruretlerini anlamaktadır. Ama ,bu mübalâğa edilmemelidir. Düşmanca davranışların, Türkiyede ilelebet dostane mukabele görmesi bahis konusu değildir. Türkleri kendisine düşman etmenin, tarihte hiç kimseye fayda getirmediği hatırdan hiç çıkarılmamalıdır. Eğer, sadece Kasım değil, bilhassa Nasır bütün bu hususları göz önünde tutarsa kendi memleketi için pek akıllıca hareket etmiş olur. Kahire radyosunun bütün hezeyanları, Türkiyede siyasi dengeyi bozmaz. Ama, seçimden sonra memleketin idaresini ele almış yeni demokratik hükümetin Orta Doğuda huzur ve dostluk konusunda bir çok iyi niyetli plânını sekteye uğratır.

Bugün, Türkiyede ve Irakta, tadsız hâdiselerle coşmuş veya coşturulmak istenilen kuvvetler vardır. Ankara hükümetinin, bunlara hakim olabilme kudreti mevcuttur. Eğer Bağdatta bir hükümet varsa, o da aynı kuvvete sahip olmalıdır. Ancak, anlayışlı devlet adamlarının serinkanlı davranışları bir zaaf alameti sayılmak hatası işlenmemelidir. Polis romanlarında bir cinayet oldu mu, sorulan ilk sual 'Kim faydalanıyor?" dur. Hudutlarımızda işlenen ve iki erimizin şehadetine malolan cinayet dolayısıyla aynı sual sorulduğunda Ankara ve Bağdat hükümetleri için bir de tutum, kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Eğer bir takım ekmeklere yağ sürülmek istenilmiyorsa bütün kompleksler ve mübalağalı iç baskılar ikinci plâna atılmalı, süratle gerçeklerin kabulü, hataların tekerrür etmemesinin temini yoluna gidilmelidir. Aralarında kaza ile hudut hadiseleri çıkmış dost memleketler için tutulacak yol budur.

Ama, peşinde koşulan başka sevdalar vardır! Bak, o zaman söylenecek söz yoktur. Ne yapalım, rüzgâr eken mutlaka fırtına biçer.

Bütün dünyada milli itibarımız, hem kuvvetimizin, hem kuvvetlilere has ağırbaşlılığımızın neticesi en yüksek seviyesine çıkmıştır.

Ama içerdeki istismar gayreti, kimlerle kimlerin paslaşmakta olduğunu artık ispat etmiştir.

Dış Politika

Irak ve biz

Bir aydan beri, Irak hududumuzda bir takım hâdiseler olmaktaydı. Irak uçakları zaman zaman bizim tarafımıza geçmekte, sonra kendi semalarına dönmekteydiler. Türk hükümeti, bunları ciddi mesele yapmak istemedi. Bunun sebebi şudur: Halen Irak Hükümeti, Molla Barzaninin Ruslar tarafından teşvik edilen ve silahlandırılan kürtlerine karşı savaşmaktadır. Bu savaşta Ankara, General Kasımın işini güçleştirmek niyetinde değildir. Bilâkis, ona elden gelen yardımı yapmak hem Türkiyenin, hem de Türk - Irak dostluğunun menfaati icabı mütalaa edilmiştir. Bu yüzden, hudut vakalarında platonik demarşlarla iktifa olunmuş, zaten her seferinde de Bağdat Hükümeti üzüntüsünü belirtmiş, gerekli tedbirlerin alınacağını söylemiştir.

General Kasımın başı, Molla Barzaninin kürtleriyle derde, iktidarı almasından bir müddet sonra girdi. Iraklı asi general, Faysalın Irakını bir Arap - Kürt Cumhuriyeti olarak kurdu. Irak topraklarındaki kalabalık kültleri bu suretle kendine bağlayacağını, onları kullanarak büyük politika yapabileceğini, dört bir tarafındaki rakiplerine karşı böylece durabileceğini hesap ediyordu. Nitekim işin başında kürtlere geniş taviz verdi, onları baş tacı etti, şımarttı.

Fakat evdeki hesap, pek çarşıya uymadı. Kısa bir zaman içinde Molla Barzaninin kürtleri General Kasımın, değil, Moskovanın adamı olduklarını belli ettiler. Irak Cumhuriyeti içinde bu şekilde kalmak istemiyorlardı. Otonomi istiyorlardı. Bu arzularını, tüfeği ellerine alınca Bağdata daha kolay duyurdular, O zaman Kasım, bunlara karşı askeri harekâta geçti. Zira, Molla Barzaniye Irakın bir parçasını vermek istemiyordu. Bu suretle, hudutlarımızın hemen üzerinde bir silâhlı çatışma başladı.

Barzani ve Türkiye

Molla Barzani, işin başından itibaren Türkiyeyle çatışmamaya azami dikkati gösterdi. Kurmak istediği Kürdistan için bizden toprak talebi yok değildir. Kendilerini arpa ambarında sanan bu aç tavukların çizdikleri veya çizdirdikleri, yahut çizilip verilen haritalardan bu açık surette görülmektedir. Ama, henüz Irakla işini halledememişken Molla Barzani ve akıl hocaları sırtlarına bir de Türkiyeyi almak istememişlerdir.

Molla Barzani
Kara kedi

Buna rağmen, Molla Barzaninin kuvvetleri zaman zaman hududumuzu aşmışlar, bazen Irak kuvvetlerinin takibinden böyle kurtulmuşlar, bazen de bizim hudut köylerimizde ikmal yapmışlardır. Bu arada, kesif propaganda faaliyetine girişmekten de geri kalmamışlardır. Nitekim, bizim bir çok köyümüze ajan sokmuş oldukları kuvvetle muhtemeldir.

Feridun Cemal Erkin
Ölçülü temkin

Türkiye, bütün bunları bildiğinden dolayıdır ki kürtlerle olan çarpışmasında hayalperest General Kasıma karşı sempatik tavır takınmıştır. Molla Barzaninin her iki memleket için de zararlı bulunduğu muhakkaktır. Ancak, tadsız hâdiselere meydan verilmemesi için Bağdat Hükümetinin bize harekat hakkında bilgi sunması istenmiştir.

Türkiye - Irak hududu bir ciddi hudut manzarası göstermekten uzaktır. Bir taraftan öteki tarafa, yanılıp geçmek daima kabildir. Her yer birbirine benzemektedir. Hele uçaklar için bu daha da kolaydır. Pilotların Irak mı, yoksa Türkiye mi üzerinde uçtuklarını farketmemeleri mümkündür. Bu yüzden bir kaç kilometre içeri girilip, çıkılmaktadır. Ancak, bir harekât olunca karşı tarafa haber vermek lâzımdır ki, o taraf da durumu bilsin.

Bağdat, bunu ihmal etti.

15 Ağustos sabahı

Bitirdiğimiz haftanın ortasında çarşamba günü, şimdiye kadar olanlardan değişik ve vahim bir hâdise cerayan etti. İki jet bombardıman uçağı Irak istikametinden geldi, hududu geçti, altı kilometre ilerledi. Zubarik hudut karakolumuzu önce bombaladı, sonra makineli tüfek ateşine tuttu. Karakolda bulunan erlerimizden iki tanesi şehit düştü, biri yaralandı. Tecavüz bununla kalmadı. Uçaklar, öğleden sonra, Karakola üç kilometre mesafedeki Biskan köyünü de makineli tüfekle taradılar ve ateşe verdiler. Sonra da, topraklarımızı terkettiler. İki tecavüz sekiz saat arayla yapıldı. Herkes şaşırdı kaldı.

Hâdiseyi Jandarma, önce kendi Genel Komutanlığına haber verdi. Genel Komutanlık bunu İçişleri Bakanlığına, o da Dışişleri Bakanlığına bildirdi. Başkent karıştı. Bu sırada, Başbakan evindeydi. Kendisi durumdan haberdar edildi. İsmet İnönü tam bir soğukkanlılıkla meselenin esasının öğrenilmesini istedi. Feridun Cemal Erkin İstanbuldaydı. Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Namık Tolga derhal Irakın Ankara Büyük Elçisini çağırttı, bilgi sordu. Bu arada, Bağdattaki maslahatgüzarımıza da Irak Dışişleri Bakanlığıyla temas etmesi talimatı gönderildi. Iraklılar meseleyi tahkik edeceklerini ve bizi aydınlatacaklarını söylediler, dostane lâflar ettiler, iyi komşuluk münasebetlerinden bahsettiler.

Devriye uçuşları

Fakat Ankaranın hareketi diplomatik sahaya inhisar etmedi. Başba-

kan, derhal askeri güvenlik tertiplerinin alınmasını emretti. Emir, Hava Kuvvetlerine ulaştırıldı. Hava Kuvvetleri Irak hududu bölgesinde devriye uçuşuna başladılar. Pilotlara, Türkiye üzerinde habersiz görünecek yabancı askeri uçaklara ateş açmaları emri verildi. Devriye uçuşu için Diyarbakırda üslenmiş avcı jet uçaklarımız görev aldılar. Bu arada Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel derhal Diyarbakıra gitti, oradan Kayseriye uğradı ve başkente döndü. Diyarbakırda ve Kayseride gerekli tertibatı bizzat aldırdı. Iraklıların henüz, devriye uçuşu kararından haberleri yoktu.

Biskan üzerinde

Devriye gezen jetlerimiz, perşembe sabahı saat 6.50 de Biskan üzerine geldikleri köyün ateş içinde olduğunu ve dumanların çıktığını gördüler. Bu dumanların arasından, rus yapısı bir İL-28 bombardıman uçağının yükseldiği farkedildi. Avcılarımız derhal yabancı uçağın üzerine seğirttiler. Yaş vasatisi 23 olan bizim pilotlarımızın altında amerikan yapısı, 1600 kilometre süratte F-motorlu, jet pervaneli, 900 kilometre hızda bombardıman uçağı avcılarımız tarafından çevrildi, ateşe tu* tuldu. Uçak kendi toprakları istikametinde kaçmağa çalıştı. Fakat motorunun sesi değişti ve sürati düştü. Buna rağmen, kendini hududun ötesine atmaya muvaffak oldu.

Türk jetleri, hududu sureti katiyede geçmeme emri aldıklarından duman salarak irtifa kaybeden rus yapısı uçağı takip etmediler. Uçak, süzülüş kabiliyetini de kaybetti ve kayalıkların arkasında kayboldu. Avcılarımla devriye uçuşunu tamamlayarak üslerine döndüler. Onlar üslerine dönünce, yeni filo uçuşa çıktı. Zira devriye uçakları, görevlerini devamlı yapmaktadırlar. Fakat öteki filolarımız, yabancı uçağa rastlamadılar. Iraklılar, ağızlarının payını alınca semalarımızdan kaybolmayı tercih ettiler.

Ne de olsa, Türk jetleriyle karşılaşmak açık hudut köylerini bombalamaktan zordur.

Haftanın sonunda General Tansel, Irak uçağını düşüren pilota mükafat verilip verilmeyeceği kendisine sorulduğunda omuzlarını silkti ve şöyle dedi:

"— Bizde böyle basit bir iş için taltif yok.."

Hadise, bütün umumi efkârda gözü dönmüş bir politikacı grup hariç-memnunluk uyandırdı ve güven hissini tazeledi. Gazetelerin vakayı yazdıkları cuma sabahı yüzler gülüyordu.

Diplomasi sahasında

Iraklıların, Ankara ve Bağdattaki diplomatik teşebbüslerimize cevapları gecikmedi. Cevap kibar ve dürüst oldu. Yaptıkları kısa tahkikat neticesinde kusurun tamamiyle kendilerinde olduğunu anlamışlardı. Özür dilediler, bir kasıt olmadığını söylediler, mesullerinin tecziye edileceğini, tazminat ödeneceğini bildirdiler Ankara Hükümeti cevabı müsbet ve memnunlukla karşıladı. Ancak, söz ile fiilin birbirini tutmamasıdır ki durumu nazik hale getirdi. Zira cevabın geldiği saatlerden biraz önce jetlerimiz Irak İL-28 ini gene Biskanı bombalarken yakalamışlar ve haddini bildirmişlerdir. Ya, Bağdat Hükümeti kendi Hava Kuvvetlerine gerekli talimatı vermemişti, ya da bazı pilotlar bu emirlerin haricine çıkıyorlardı.

Uçaklarının düşürülmesi. Iraklıları cuma günü harekete geçirdi. O gün, diplomatik temaslar ters istikamette işledi. Irakın Ankaradaki Büyük Elçisi Talip Müştak Dışişleri Bakanlığına geldi ve hadiseyi protesto etti. Aynı sıralarda bizim Bağdattaki temsilcimiz de Irak Dışişlerine davet edilmiş ve aynı hususlar kendisine söylenmişti. Irak Hükümeti, Türk jetlerinin Irak semalarından 150 kilometre içeri girdiklerini iddia ediyordu. Irak devlet adamları kendi iyi niyet göstermişken ve hatalarını tamir etmek arzusundayken yeni hâdisenin çıkmasından duydukları üzüntüyü de bildirdiler. Ankarada ve Bağdatta Iraklılara meselenin ciddiyetle tahkik edileceği bildirildi.

Gerçekten de, bizzat Başbakan İnönü hâdiseyle alâkalandı. Fakat yapılan tahkikat Iraklıların yanıldıklarını ortaya koydu: Bombardıman uçağı Biskan üzerinde yakalanmış ve Türk jetleri hududu geçmemişlerdi. Durum Bağdata ve Ankaradaki Irak Büyük Elçisine bildirildi. 6.50 de semada bulunan filomuz, tam zamanında üssüne dönmüştü. Bu filonun Irak üzerinde 150 kilometrelik tur atması maddeten imkânsızdı.

Dışardan gazel

Hadise, haftanın sonunda, o noktada durdu. Fakat bunun, milletlerarası sahada bir takım istismarcıları hemen kendilerini belli ettiler. Bunların başında, tabii Nasır ve onun Kâhire radyosu yer aldı. Kahire radyosu, bir süredir Türkiye aleyhinde girişmiş olduğu yayınların şiddetini daha da arttırdı ve arap alemini tahrike koyuldu. Tabii bunda asıl hedef, Türkiyeyi vurmaktan ziyade Kasımın durumunu güçleştirmek ve onu sokağın baskısı altında bazı münasebetsizliklere sürüklemekti. Kahire radyosu Türkiyenin arap memleketlerini ve bilhassa Irağı işgal niyeti taşıyan bir mütecaviz olduğunu söylemeye kadar gitti.

Ankarada, Başbakan İnönü haftanın sonundaki cuma günü kabinesini topladı. Hâdise hakkında Başbakan Yardımcıları ve Dışişleri Bakanı arkadaşlarına izahat verdiler. Hükümet

"Asker Gözü"

Bundan tüm bir ay önce, bir eski asker Türkiye Radyolarından, Hükümet Başkam sıfatıyla Türk milletine Ordusu hakkında bilgi verdi- İsmet İnönü, Erzurumda askeri birlikleri teftişten dönmüştü. "Kumandanlarımız ve subaylarımız emirleri altındaki erleriyle ve ellerindeki silâhlarıyla haşır neşir olmuş bir halde sefer görevlerine şevkle çalışmaktadırlar" dedi. "Manevralarda alınan neticelerden mesleki olarak çok memnum, kaldım" dedi. Vatandaşlarım Ordunun kıymetinden, kendi vazifesiyle uğraşmaktan başka emeli de, vakti de olmadığından emin bulunsunlar" dedi. "Vatandaşlarıma bu güvenimi kesin bir inançla naklediyorum. Ordu vazifesindedir. Ordu vatanı müdafaa edecek kudrettedir" dedi.

Aradan bir ay geçti. Bir küçük vesile, asker gözünün askeri ne kadar iyi görmüş bulunduğunu ispat etti. İsmet Paşanın tarif ettiği Ordu, gerçekten öyle olduğunu ortaya koyuverdi.

Şimdi, yataklarımızda niçin endişesiz yattığımız anlaşılıyor ya? Şimdi, iç ve dış güvenimizin ne kadar sağlam teminat altında olduğu hissediliyor ya? Şimdi, dağ başlarında vatanı beklerken bin meşakkat çeken Silâhlı Kuvvetler mensuplarının bütün şükran ve minnetimize lâyık bulunduğu seziliyor yat

Bu, sadece dış değil, iç düşmanlarımız için de bir ibret dersidir.

Talip Müştak
Dertli bir baş

tutulan tavrı tasvip etti. Irağa karşı dostane niyet taşıdığımız açıktır. Ama hudutlarımızın güvenliğinin ihlal edilmesine, hele erlerimizin şehit edilmesine müsaade etmeyeceğimiz tabiidir.

Hâdisenin yeni gelişmeleri bizden gelmeyecek, karşı tarafın tutumundan doğacak ve o tutumla alâkalı olacaktır.

Hükümet

Perde açılıyor

Geride bıraktığımız haftanın sonlarına doğru, iki aydır pek tenha olan Meclisin milletvekillerine ait lokantasında bir iki masada yemek yiyenlere rastlanmağa başladı. İki aya yakın bir süredir, ayak seslerinin duyulmaz olduğu Meclis koridorlarında tek tük de olsa sesler kulağa çalındı. Kapıları açılmayan komisyon odalarına, ellerinde dosyaları, çantaları bazı milletvekillerinin girdiği görüldü. Başkent yavaş yavaş uyuduğu uykudan uyanıyor, denizin vücutlara verdiği rahatlık içinde politikacılar ağır ağır silkinmeğe başlıyorlardı. Sessiz başkent sokaklarında yeniden yüksek sesle yapılan tartışmalara rast lamak mümkün olacak, birbirini gözle rini kısarak süzen politikacılar tekrar karşıyı yere vurabilmek için "ip ucu" avcılığına çıkacaklardır.

Eylül başında çalışmalara başlıyacak Parlâmentoda dikkati son derece az çekecek, ama oldukça önemli bir manzarayla karşılaşmak mümkün olacaktır. Meclisin Genel Kurul salonunda toplanan politikacılardan küçük bir kısmının, deniz yanığından mahrum olduğu göze çarpacaktır. Hükümet sıralarında oturan bu kişilerin, belki yüzleri biraz daha esmerleşmiş, yüzlerindeki çizgiler biraz daha yorgunluğu belirtici şekilde derinleşmiş olabilecektir. Ama yanan yüzler denizin tuzlu yanığının değil, başkentin kavurucu sıcağının yanığı olacaktır.

Hükümet üyeleri sıcak yaz günlerini koltuklarının altında kalın dosyalarla Ankarada geçirdiler. Büyük bir çoğunluk Devlet Plânlama Teşkilatında yapılan toplantılara iştirak etti. Ama bunun yanında Hükümetin normal çalışmaları vardı ki, başkenti kavuran sıcaklar bunları aksatmadı.

2. Koalisyon Hükümeti Eylülde Meclisin kapısından koltuğunda iri dosyalarla girecektir. Plan çalışmalarının yanında Hükümet bazı kanunların hazırlıklarını bitirmiş, Parlâmentonun çalışmağa başlamasına intizar etmektedir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri

Hükümetin geçen iki ay içinde büyük emek sarfıyla hazırladığı kanunlardan birisi İktisadi Devlet Teşekküllerinin idareleriyle ilgili kanun tasarısıdır.

Bu kanun tasarısı, İktisadi Devlet Teşekküllerini yeni bir idari sisteme kavuşturma ve daha iyi çalışabilmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. 3460 sayılı kanunun tadilâtı beklinde Meclise sunulacak kanun, Genel Müdürlerle. Bakanların İktisadi Devlet Teşekküllerindeki yetkilerini kesin olarak ayırmış ve Genel Müdüre daha geniş yetkiler ve o derece de sorumluluk tanımıştır. Kanun metni hazırdır ve Hükümet üyelerinin tümü -hatta Çelikbaş bile- tarafından imzalanmıştır. Bu kanunun getirdiği yeniliklerden bir tanesi Sosyal Adalet değimine uyularak, geniş işçi kitlelerini isdihdam eden -Sümerbank, Etibank gibi. İktisadî Devlet Teşekküllerinin Yönetim Kurullarında bir işçi temsilcisinin bulundurulmasını sağlamasıdır.

Kanunun bir ikinci faydası da bu teşekkülleri siyasi partilerin arpa ambarı olmaktan kurtarıcı tedbirleri getirmesidir.

Hükümet, henüz tamamlamamış olmakla beraber, Meclisin açılışından birkaç hafta sonra Sosyal Kanunları Genel Kurula sunacaktır. Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt kanun tasarıları hemen hemen hazırlanmış durumdadır.

Vergi reform kanunlarıyla, Maden Kanunu ve İcra - İflas Kanunu Devlet Yatırım Bankasının kuruluşunu temin edecek kanun tasarıları da ikmal edilmiştir.

Önemli olanı

Ama bütün bunlardan evvel Parlâmentoya sunulacak bir kanun vardır. Dört ayrı partili milletvekili tarafından Nurettin Ardıçoğlu -C.K.M.P.- Sadık Perinçer -Y.T.P-, Orhan Apaydın -A.P.- Coşkun Kırca -C.H.P.- hazırlanan bu kanunu Hükümet benimsemiş ve üzerinde çalışarak son hazırlığını tamamlamıştır. Birinci derecede önemli olan kanun tasarısı '5 Yıllık Planın kabulü ve İlmi Bütünlüğünün Korunması" hakkındaki tasarıdır. İsminden ilk bakışta "Tedbirler Kanunu" gibi bir kanun olduğu sanılan tasarı aslında son derece sevimli ve çalışma kolaylığını sağlıyacak bir tekliftir. Planın müzakerelerini özel bazı kayıtlara bağlayan tasarının amacı, karışıklıkları önlemektir. Plânın tümünün müzakeresinin bazı hususi şartlara bağlı olması tabiidir. Aksi takdirde bir noktada yapılacak değişikliğin bütün plâna şamil olması mümkündür ve değişiklik plânı hedeflerinden uzaklaştıracaktır. Ama Parlamentonun plâna şimdiden geçmesi gibi bir düşünce, kanunun metni okunursa akla asla gelmiyecektir.

İsmet İnönü
Direktiflerin membaı

Tasarı, Plân'ın özel bir karma komisyonda müzakerelerini istemektedir. Bütçe tasarısı gibi genel müzakerelerde bazı özel şartların bulunmasını temin etmektedir.

Böylelikle, 5 yıllık Planın tartışmaları ister istemez bir çerçevenin içine girecektir. Ama bu çerçeve sadece planı koruyacaktır. Yoksa kim vurduya getirilme tertibinden çok, ama çok uzak olacaktır.

Plânlama

Güç geçitin başında

(Kapaktaki ciltler)

Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican bir ara oturduğu koltukta umumiyetle saat 16'dan gecenin geç saatlerine kadar süren toplantılarda açlığını batonsale ile gideren tek üye değildir. Bakanlardan mütehassıslara hemen herkes, ciddi bir kek, çay, tost ve sandviç müstehliki haline gelmiştir.

Bitirdiğimiz hafta, Yüksek Planlama Kurulunun etrafında çalıştığı masa üzerindeki dördüncü cilt kapatıldı ve beşinci cilt, beş önemli meseleyi ele almaktadır:

1 — İnsan gücü
2 — İstihdam
3 — Eğitim
4 — Araştırma
5 — Bölge plânlaması ve kalkınma.

d) Özel Sektöre öncülük
e) Fiat politikası
f) Kredi politikası
g) Gelir dağıtımı politikası

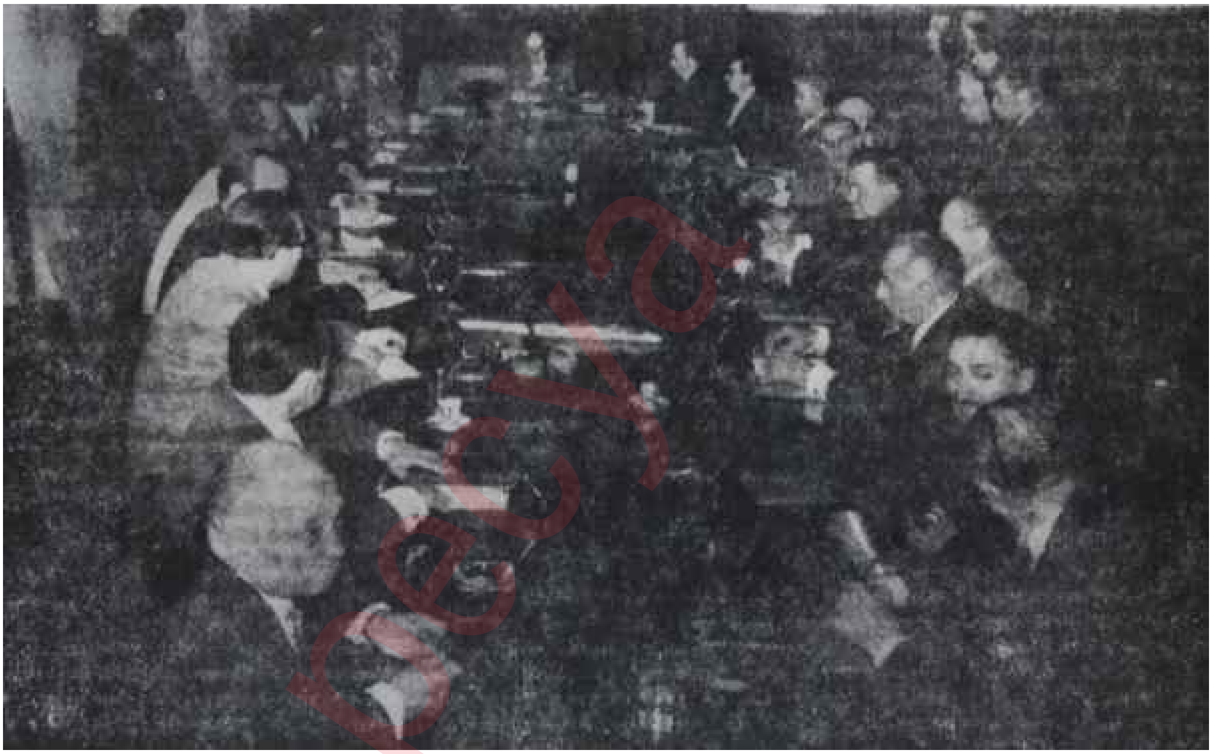
Dördüncü cilt kenara kaldırılıp beşinci cilt masanın üzerine yayıldığında, Plânlama Teşkilatının genç elemanları gözlerini kapıya dikip İnönünün gelmesine duaden kendilerini alamadılar.

Başbakan ve Plan

İnönü, İzmir dönüşü plan çalışmalarına pek katılmadı. Bunun iki sebebi oldu. Önce, kendini hafifçe üşütmüş olduğundan haftanın başında bir kaç gün evinde çalıştı. Halbuki İzmirden, plân çalışmalarında bulunmak için acele dönmüştü. Sonra, Irak hâdiseleri çıktı. Bitirdiğimiz haftanın sonunda, Plânlama Teşkilâtının mütehassıslarından biri "Paşanın işleri hafiflese de, gelse artık. O gelince, nedendir bilinmez, birden süratleniyoruz" derken bu yokluğu kastediyordu. Kendisine, bir başka mütehassıs cevap verdi:

"— Bunu bilmeyecek ne var? Hatıra anlatmaktan vazgeçiliyor da, ondan.."

Gerçekten, İnönünün çalışmala-

2. İnönü Kabinesi toplu halde
Yanmayan adamlar

kıpırdanıp sağına, soluna baktı. Sonra, zile basarak hademelerden birini çağırdı. Elini cebine attı, bir miktar para çıkardı, hademeye uzattı:

"— Şuradan bir koşu, biraz batonsale al de, getir!"

Hademe, böyle emirlere alışık bir insan edasıyla kapıya seğirtti.

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın sımsıcak bir gününde, Yüksek Plânlama Kurulunun çalıştığı geniş salonda cereyan etti. Ekrem Alican,

Ama cildin bir de son kısmı ve altıncı maddesi vardır ki, asıl çetin tartışmalar o fasıl ele alındığında beklenmektedir. Son kısım Uygulama Politikasıdır. Plâncılar, eserlerinin uygulanması için gerekli esasları yedi bölümde toplamışlardır. Bunlar sırasiyle şöyledir:

a) Genel Esaslar
b) Plânın finansmanı
c) Plânın Devlet yatırımlarına uygulanması

ra başkanlık etmesinin arzulanması sebeplerinden biri budur. O yokken çalışmalar daha ağır gitmekte, bilhassa "Konuşkan Bakanlar" hemen her konuda şahsi hatıralarını, başlarından geçenleri, tecrübelerini ortaya atmaktan hoşlanmaktadırlar. Bir defa, bunları sıcakta dinlemek güç olmaktadır. İkincisi, dinlemekte fayda yoktur.

Ama beşinci cildin müzakeresinde Başbakanın bulunmasını plâncıların hararetle arzulanmasınla bir başka ve daha önemli sebebi vardır. Beşinci cilt, plâncılarla politikacıları en sık karşı karşıya getirecek olan cilttir. Plancılar, İnönünün plâna politika karıştırmamak arzusunu bilmekte ve eserlerini kurtarmak için ona güvenmektedirler. Nitekim, şimdike kadar ki bütün toplantılarda Başbakan arabuluculuk görevini politikacılardan çok plancıları kollayarak yerine getirmiş ve planın esasında değişiklik yaptırtmamıştır. Ama, memleketin şartları tartışılırken İnönü, politikacıların müşahade ve bilgilerinden teknisyenlerin faydalanmalarını ve gerekli rötuşları yapmalarını da istemekten geri kalmamıştır. Bu bakım* dan, pazartesi günü Kurula İnönünün başkanlık etmesi çok kimseyi şaşırtmayacaktır.

Atilla Karaosmanoğlu — Nejat Erder
"Paşa!.. Paşa!..."

Beşinci cildin dikenleri

Türkiyenin insan gücü problemi, 5 yıllık plânda, gerçekler gözönünde tutularak incelenmiş ve bu ışık altında plânlanmıştır. Plânın hedefi, kalifiye eleman yetiştirmek ve insan gücünün harcanmasını önlemektir.. Böylelikle istihsal arttırılacaktır.

Türkiyede işsizliğin bulunduğu, gizli bir işsizliğin de on yıllık hovardaca harcamaların sonucunda bünyeye yerleştiği acı bir gerçektir. Meseleyi bu yönden inceleyen plâncılar, fazla makinenin işsizliği artıracağını göz önüne alarak kalkınmayı daha fazla insan gücü vasıtasıyla yapmayı -bazı konularda- birinci plâna almışlardır. Meselâ Tarım sahasında, Türkiyenin traktör ithali fazlaca tavsiye edilmektedir. Tanırı işçisinin gücünden faydalanılarak elde zaten mevcut imkânların bu güçle takviye edilmesi, makineleşmenin bu armoni içinde gerçekleştirilmesi istenmektedir. Plân da ayrıca tarım sahasında Toprak Reformuna şiddetle duyulan ihtiyaç da yer almıştır.

Eğitim meseleleri, Plânlama elemanları tarafından üzerinde en fazla durulan konulardan birisidir. Tamamiyle Devlet yatırımlarının iş göreceği bu sahada Devletin, eğitim için süratli hareket etmesi tavsiye edilmektedir. İncelemeler, okuma - yazma bilmeyenlerin sayısının, yıllık oranlar dahilinde yükseldiğini ortaya koymuştur. Artan nüfusla, okuma-yazma öğrenenler arasındaki mesafe gittikçe açılmaktadır. Eğitim davasının en alt kademesi olan bu meselenin halk mektepleri açılmakla halledilebileceği belirtilmekte ve bu yol tavsiye edilmektedir.

Araştırma, Türkiyede tamamen yeni bir konu olarak görülmektedir. Sanayim kalkınması için birinci derecede lüzumlu bu sektöre, şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiyede ham maddeleri mebzul miktarda bulunan ve sanayi dallarının kurulması önce araştırma sahasının itibar kazanmasına bağlıdır. Plâncılar, bu hususta son derece hassas davranmaktadırlar. Hükümet temsilcilerinin de aynı fikirde olduğu bilinmektedir.

Asıl, dananın kuyruğu muhakkak ki Bölge Plânlaması ve Kalkınması kısmında kopacaktır. Politik, bazı hususların su yüzüne çıkacağı bu tartışmalardan, doğrusu istenirse, teknik elemanlar bir hayli çekinmektedirler. Türkiyedeki bölgeleri ekonomik durumlarına ve kalkınma hızının temini için, işlenmeye müsait bulunan vasiyetlerine göre sıralayan teknisyenler, bazı bölgeleri sistem icabı diğerlerine -şimdilik- tercih etmişlerdir. Böyle bir durumda, politikacıların oy kaygusu, planın aksamasına sebep -teknisyenlere göre teşkil edebilecektir.

Bölge plânlaması ve kalkınmasını herkes kendi tarafına çekti mi, topyekûn plânın kuşa dönmesi işten bile olmayacaktır.

Uygulama güçlükleri

Beşinci cildin güçlükleri bu kadarla kalmamaktadır. Asıl son kısım, mutlak hararetli tartışmalara yol açacaktır. Bir defa, o kısmın bölümlerinden biri "Plânın finansmanı"dır. Plânın uygulanması için bizim milletçe kendimizi sağlayacağımız paranın membaı konusunda görüş ayrılıkları Hükümette mevcuttur. Bu ayrılıklar parti değil, şahıs ayrılıklarıdır. Meselâ Y.T.P. li Ekrem Alican ile C.H.P. li Ferit Melen arasındaki görüş farkı, C.H.P. li Turhan Feyzioğlu ile C. H. P. li Ferit Melen arasındaki görüş farkından azdır.

Finansman konusu, lâzım gelen meblağ n nereden bulunacağı noktasında düğümlenmektedir. Yoksa, meblağ ve bunun mutlaka sağlanması zarureti üzerinde bir tartışma yoktur. Plâncılar radikal yolu göstermekte, ağır vergiler konulmasını istemektedirler. Buna mukabil maliyeciler madalyonun öteki tarafını göstermektedirler: Vergi koymak iyidir, ama tah-

silat kâğıt üzerinde kalırsa. Bu, altın yumurtlayan tavuğu kesmekle beslemek arasındaki farkın eşidir.

Bu konuda, bitirdiğimiz haftanın sonunda Başbakan İnönü "Ciddi bir ihtilâf yok. Ciddi müşkilat var. Ama, neticeyi alacağız" dedi. Bu, iç finansmanın aşırılığa kaçmadan, fakat vergilemede mali endişelerin dışındaki politik olanlar gibi- endişeleri de kaale almadan sağlanmasına çalışılacağının işaretidir.

Başka bir tartışma konusu, "özel sektöre öncülük" maddesi üzerinde cereyan edecektir, özel sektöre öncülüğü plâncılar, Hükümetten biraz değişik şekilde anlamaktadırlar. HU* kümet Özel sektöre daha fazla yardımcı olmak, ona kolaylıklar göstermek, elini uzatmak arzusundadır, Halbuki plâncılar, bunu Hükümetin değil, Özel sektörün kendisinin yapmasını, avantajlı muamele görmemesini, yardımın fikri seviyede kalmasını istemektedirler. Plânlamada kolaylık, programda kolaylık, araştırmada kolaylık.. Özel sektör için plânlama teşkilâtı bir rehber olacaktır. Ama, o kadar! Hükümet, bu görüşün ilerisindedir ve Başbakan da Karma Ekonomiden plâncıların anladığını tıpatıp anlamamaktadır. Ama Başbakanın ciddi olarak anladığı, özel sektöre, eğer kendisine tanınacak statüyü muhafaza etmek istiyorsa ciddi vazifeler, vecibeler, feragat ve anlayış düştüğüdür.

Anlayışlı çalışma

Plan çalışmalarında, umumi efkâr daha ziyade dikenler üzerinde durmaktadır. Bu, tabiidir. Ancak, unutulmaması gereken bir esaslı nokta vardır. Hükümet, Plânı mükemmel bulmuştur; Bu yüzden, eserin hemen tamamı tam bir anlayış içinde gözden geçirilmiş ve kabul edilmiştir. Bunun bir sebebi, Hükümetin plânlı kalkınma arzusudur. Bir ikinci sebep ise plâncıların hiç aşırılığa kapılmadan çalışmış olmaları ve son derece makul, ölçülü görüşlerle ortaya çıkmalarıdır. Meselâ bitirdiğimiz haftanın başlarında Turistti konusunda cereyan eden görüşmeler ve alınan neticeler, dikenlerin dışındaki konularda iki tarafın rahatlığını göstermektedir.

Plancılar bu konuda, ödeme bilançosunun açığının kapatılması yönünden hareket ederek turizmin sağlıyacağı imkânları belirtmişlerdir. Bunun için Türkiyede imkânlar fazlasıyla mevcuttur. Tarihi ve tabii kaynakların yarattığı bu imkânlardan faydalanmak çok güç olmayacaktır.

Plân, üç mesele üzerinde önemle durmaktadır. Bunlardan birincisi Türkiyenin sınırlarına kadar dayanmış turistik hareketin hududu aşmasıdır ki, devletin yapacağı cazip yatırımlar ve Hükümetin turistlere göstereceği kolaylıklar sağlayacaktır.

İkincisi, propaganda meselesidir ki, bu Türkiyede hemen hemen yok denecek bir koldur. Bunun da devlet müesseseleri tarafından iyi bir şekilde ele alınması planda tavsiye edilmektedir.

Son olarak hatıra eşyası sanayiinin kurulması, turiste Türkiyeden alabileceği kaliteli eşyayı yapacak bir sanayiin geliştirilmesi tavsiye olunmaktadır.

Bu konuda Plâncılar ve Hükümet temsilcileri tamamen mutabakat har lindedirler.

Turizm ve turistler

Turizm konusunda 5 yıllık plân hazırlanırken, yapılan incelemeler, plâncılara bazı rakamlar buldurtmuştur. Hesaplara göre, bugün Türkiyeye gelen bir turist, ortalama dört gün kalmaktadır. Gene ortalama olarak bir turistin bıraktığı para dört gün içinde 60 dolar civarındadır. Plâncılara turizm sektörüne devletin el uzatması ve yapılacak yatırımlar so-

Konuşmak nasıl kabil olur

Yüksek Plânlama Kurulunda, Türkiyenin halini ve istikbalini alâkadar eden en önemli mesele üzerinde haftalardır çalışıyorlar. Plân, memleketin ölüm veya kalım davasıdır. Konular tartışılmakta, görüşler belirtilmekte, bunlar arasında mutabakat sağlanmasına çalışılmaktadır. Plânın lüzumu ve hedefleri herkes tarafından kabul edilmektedir. Çetin iş olarak, Hükümet ve Teşkilât plânın iç finansmanının sağlanması yolunu aramaktadır. Gerekli meblağın millet için en elverişli tarzda nasıl elde edilebileceği, yani vergilendirmenin esasları düşünülüyor. Bu noktada değişik görüşlerin varlığını herkes biliyor.

Şimdi, "her şeyi açık açık münakaşa edelim, tabu konular bulunmasın" tezinin -Bizim de tezimiz budur ve İhtilâlden bu yana, hele şu günlerle bunun yapılamadığını söylemek, eğer orijinal görünme arzusundan değilse, mutlaka insafsızlıktandır- şampiyonlarından biri yazıyor: "Yılda 50 bin lira kazanan arazi sahibi vergi ödemeyecek, 2 bin 500 lira kazanan işçi bunun yüzde 10 unu vergi diye verecek, Maliye Bakanlığının getirdiği tasarı bu. Bu mudur, sosyal adalet?"

Hayır. Sosyal adalet, şüphesiz ki bu değildir. Ama bu, Maliye Bakanlığının da getirdiği tasarı değildir ki... Böyle bir madde, hatta buna benzer bir madde teklifler arasında yoktur. Vergiden muaf tutulan mükellef, 50 bin lira kazanan arazi sahihi değildir. Tarım sektöründe, yılda 50 bin liralık ciro yapan mükelleftir. Tarım sahasında, iş hacmi 50 bin lira olan köylünün eline ne kalır, burası oturulup konuşulur. 2 bin 500 liradan belki az, muhtemelen fazla, İş hacmini 50 bin lira yerine 40 bin veya 60 bin lira yapmak acaba daha iyi olmaz mı? Tartışılabilir. Ama, bir tasarının bu kısmını "50 bin lira kazanan arazi sahibi hiç vergi vermeyecek, 2 bin 500 lira kazanan işçi verecek" diye umumî efkâra sunan bir kimsenin nesiyle konuşacaksınız? Bu, cabadan tahrik edebiyatına katılmanın, kaş yapayım derken göz çıkartmanın ta kendisidir. İnsanın, içinden, "Be birader, meseleleri böyle tartışacaksan hiç tartışma" demek geliyor mu, gelmiyor mu?

Topyekûn Basında bir sorumluluk duygusunun bulunması idealdir. Türkiyenin bugünkü şartları ve fikir, cephe dağınıklığı içinde bundan vazgeçtik. Ama, kendini bilen Basın olarak vaziyet almış kalemlerin önce doğru esaslar koymaları, onlar üzerinde sonra tartışmalara geçmeleri gerekmez mi? Fransızlar "İyi tarifler iyi tartışmalar yaratır" derler. Başka başka şeylerden bahsedenlerin, sabahlara kadar konuşsalar bir neticeye varmalarına elbette ki imkan yoktur. Dünyada demagojiden daha kolay ne bulunur ki? Demagojinin zararı şuradadır ki, yalancının mumu hep yatsıya kadar yanar ve gerçeklerin ışığı ortaya serildi mi geride demagoglar için sadece mahcubiyet kalır.

Vatan, millet edebiyatı yerine zavallı fakir, alçak zenginler, sömürücü ağalar ve onların hamisi demokratik düzen edebiyatını koymak o kadar zor iş değildir. Hatta bu ikincinin, tazeliğinden gelme bir de cazibesi vardır.

Ama bu bizi, bir arpa boyu ileriye götürür mü? Eğri de düşünsek, doğru konuşmalıyız.

Feyzioğlu Plâncılardan izahat alıyor
Ahbap çavuşlar

nunda turistlerin Türkiyede ortalama 6 gün kalması sağlanabilecektir. İki günlük fark ilk bakışta dudakların bükülmesine yol açacaktır. Ama bu iki günlük uzama sonunda her turist 40 dolar daha fazla para bırakacaktır. İki günlük farkın yanında turist sayısının artacağı da plâncılar tarafından hesaba katılmıştır. Böylelikle turistik kazançlar yükselecektir. Plân dönemi sonunda bunun şimdiki kazançtan iki, hatta üç misli bir fazlalık göstereceği anlaşılmaktadır.

Plâncılar bu konuyu da rakama vurmuşlardır. Belirli bir çaba gösterilmediği hâlde Türkiyeye 1961 yılı içinde 129 bin turist gelmiş ve bunlar yedibuçuk milyon dolar bırakmışlardır. Yapılan hesaplara göre yılda Türkiyeye gelen turist sayısı % 12 miktarında artmaktadır. Yatırımlar bu miktarı % 20 civarına yükseltebilecekir. Buna göre de turist sayısı 1962 de 166 bin, 1963 de 200 bin, 1967 yılında ise 411 bine yükselebilecektir. 1962 rakamı 100 kabul edilirse 1967 de endekst 250 olacaktır.

Plân, 1967 yılında Türkiyede turistler için 20 bin 200 civarında yatağa ihtiyaç olacağını ortaya çıkarmıştır.

Bu yatakların, 8 bini Marmara bölgesinde ihtiyacı karşılayacak, diğer bölgelere ise mütesaviyen taksim edilecektir. Şimdilik, turist için en fazla cezbedici bölge olarak Marmara Bölgesi kabul edilmektedir.

Diğer turistik bölgelere yapılacak yatırımlar konusunda, Yüksek Plânlama Kurulunda hafif bir tartışma oldu. Teknisyenler Plânlarına sadık kalınmasını her zamanki gibi istediler. Alican ve bazı Bakanlar Ege bölgesine biraz daha önem verilmesi hususunda tartıştılar. Ama plâncılar tezlerini kabul ettirdiler. Turistik bölgelerdeki çalışmaların zamanla gelişeceğini ve her bölgeye sırası gelince lüzumu kadar itinanın kendiliğinden gösterilebileceğini belirttiler.

Yatırımlar

Plân üzerinde gösterilen yatırımlar, miktar olarak fazla değişikliğe uğramadı. Buna göre, 1963 yılında turizm için 145 milyon 500 bin lira ayrılacak, bu kadarlık bir yatırımla yetinilecektir. Bir yıl sonra bu miktar 3 milyon civarında artacak, 1964 yılında 148 milyon 200 bin liraya ulaşacaktır. 1965 yılında ise, turizm koluna ayrılan para 164 milyon 700 bin lira olarak hesaplanmıştır. 1966 yılında bu kol için 175 milyon 600 bin liralık bir yatırım, 1967 yılında ise 193 milyonluk bir yatırım fonu tahsis edilmiştir. Böylece 5 yıl içinde Türkiyenin turizm meselesinin gelişmesine 827 milyonluk bir fon ayrılmış olmaktadır.

Projeler

Turizmin gelişmesi için yapılacak bu yatırım yanında bir fon daha ayrılmıştır. 150 milyon liralık bu fon beş eşit yıla bölünmüş ve turistik propaganda için sarfedilmek üzere konmuştur.

Turizmin gelişmesi için Planın tavsiye ettiği projeler, bir hayli fazla ve enteresandır. Plân, Türkiyenin şimdilik birinci derecede turistik bölgelerinde tatil köyleri kurulmasını dilemektedir. Bu köyler ucuz ve fakat turistler için son derece müsait olacaktır. Bunların Devlet eliyle yapılması taraflısı olan plâncılar, bu işi özel teşebbüsün de başarabileceği fikrine fazla itiraz etmemişlerdir. Ama, büyük çapta tesislerin devlet eliyle düzenlenmesi plâna göre daha verimli olacaktır.

Diğer bir proje Milli Parkların kurulmasıdır. Bunun tamamen Devlet eliyle yapılması gerekmektedir.

Üçüncü ve son derece önemli olan projeye gelince, turistin seyahat rahatlığıdır. Balkanlar, Yunanistan, İtalya ve İsrail ile ulaştırma imkânlarımızın artırılması istenmektedir. Bu da geniş çapta bir devlet yatırımına ihtiyaç gösterecektir.

Türkiyeyi baştan aşağıya kateden ve hac mevsiminde -bilhassa Hristiyan âlemin Kudüsü ziyareti esnasında- büyük turist sağlıyacağı tahmin edilen Hac Yolunun büyük bir hızla bitirilmesi istenmektedir.

Ayrıca otel ve eğlence yerlerinin artırılması da tavsiye edilmektedir.

Bu çalışmalar lâyıkı veçhile yapıldığı takdirde, plânı hedefi 1967 yılında 325 milyon dolarlık bir döviz teminidir.

Plânlamacıların, özel teşebbüse en fazla yer ayırdıkları alan turizmdir. Turizm Bankasının gerekli teşebbüslere bol kredi vermesi plânda tavsiye

İğne ve çuvaldız

Planın faziletine en ziyade iman etmiş gazetelerin başında Milliyet gelir. Milliyette bir başlık: "5 Yıllık Planda Hatalı bir Görüş". Görüş, plâncıların televizyon konusundaki görüşüdür. Planlama Teşkilâtının mütehassısları, televizyonu istihlakı teşvik edici bir saha olarak görmüşler ve Türkiyede ilk beş yıllık plân süresince o istikamette bir yatırım yapamamasını uygun bulmuşlardır. Milliyet aksi kanaattedir. Televizyonun lüzumlu olduğunu savunmakta ve Plânda değişiklik istemektedir.

Plâncılar mı haklı, Milliyet mi, mesele o değil. Ama işte, plâna yüzdeyüz inananlar pek ala onu tartışabiliyor, gerekli gördükleri değişikliğin yapılmasını istiyorlar. Demek ki, plan tabu sayılmaımak lâzım. Aksine, plân üzerinde her görüş söylenmeli ve sonra tatbikata geçmeli. Şimdi, Milliyet televizyon istiyor diye bağıracak mıyız: "Plân, kuşa çevriliyor. Televizyon şirketlerinin büyük sermayesinin âleti haline gelmiş gazete bu talebiyle bütün sosyal adalet ilkelerini ayaklar altına alıyor. Televizyondan kim faydalanacak? İşçi ve varlıksız zümreler mi? Ne münasebet! Onu sömürerek servet sahibi olanlar, ağalar, milyonerler şimdi evlerinde viskilerini çekip pürolarını tüttürürken seyredecek bir de değişik eğlence istemektedirler. Bu, en büyük nisbetini en fakir sınıfların ödedikleri vergilerle sağlanacak. İşte, Demokrasi bu. Fakirin parasıyla zengine avanta."

Elbette ki böyle bağırmayacağız.

Ama ne olur, hiç birimiz hiç bir zaman böyle bağırmasak, hele demokratik düzeni her kusurun sebebi diye göstermesek ve iyi niyetimizi kötü niyetlilerin eline âlet olarak vermesek!

edilmektedir. Ayrıca turistlerin yurdumuzda kalmalarını kolaylaştıracak tedbirler meyanında, gümrük ve kambiyo, işlemlerinin basitleştirilmesi de taysiye edilmektedir.

Bu konuda plâncılar, başka konularda pek fazla karşılarında oldukları bir Bakanla, haftanın içinde ziyadesiyle anlaştılar. Melen, haftanın başında Maliyenin yeni bir kararını açıkladı. Bu karar, turistlere büyük kolaylıklar sağlamakta, kambiyo muamelelerini çok ama çok basitleştirmekte, turistlerin dövizlerini bozdurabilme imkânlarını arttırmaktadır. Bakanlık bir çok tahdidi kaldırmış; turist girip çıkarken son derece rahat hareket etsin diye elinden geleni arkaya koymamıştır. Bu, plân çalışmalarındaki asıl, havayı ve ruhu göstermektedir.

Daha sonrası..

Yüksek Plânlama Kurulu üyeleri sık bir çalışmayla, birhayli geciken plânı ay sonunda bitirebileceklerini ummaktadırlar. Zira Parlamentonun açılmasına çok az kalmış, plânın parlâmentodaki müzakerelerine öncelikle başlamak ise Hükümetin düşüncelerinin birincisini teşkil eder duruma girmiştir.

Plânın Bakanlar Kurulundan fazla tartışılmadan geçeceği sanılmaktadır. Aslında böyle olması eşyanın tabiatı icabıdır. Bakanların hemen hepsi, kendi meselelerinde Yüksek Plânlama Kurulunda sözlerini etmişlerdir.

Ancak, Plânın Parlâmentodaki tartışması, hayli heyecanlı ve enteresan olacaktır. Muhalefet partisi olarak A. P. lilerin, plâna şiddetle karşı koyacakları anlaşılmaktadır.

A. P. nin heyecanlı taraftarı bir İstanbul gazetesinde, haftanın başında yayınlanan bir makale bunu göstermiştir. Plâna demokratik ülkelerde lüzum olmadığını belirten makale Plânın millî iradeye karşı olduğunu falan da savunmaktadır. A. P. li milletvekillerinin bu yönden yapacağı tenkidlerin oldukça eğlenceli geçmesi beklenmelidir. Fikri seviyesini belli etmiş A. P. nin hatipleri ilk raundlarda "Alican - Feyzioğlu ve arkadaşları" tarafından kolaylıkla nakavt edilebileceklerdir.

Planlamada çalışma hazırlığı
Son gonk vuruldu

Öte yandan C. H. P. içinde bir grup, Hükümetin plân üzerinde yaptığı küçük değişmelere karşı koyacaktır. Nitekim bunun ilk filizi, haftanın sonunda belirdi. Adana milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu, Meclisi bir sözlü soru vererek, plancıların son derece önemsediği Kaldor Raporu üzerinde durdu. Hükümetin bunu neden yayınlamadığın ve tatbikinde ne gibi mahzurlar bulduğunu sözlü sorusunda belirterek, Başbakandan ve Maliye Bakanından cevap istedi. E

C. H. P. içindeki aşırı plancıların Parlamento müzakerelerinde bu yönden hareketle, bir hayli seslerini çıkaracakları sanılmaktadır. Malûm ya ortaya bir de moda vardır: Sosyalistcilik!

C.H.P.

Kurultaya doğru

Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu, Devlet Plânlama Teşkilâtına daki yorucu mesaisinden sonra Başbakanlıktaki odasına girerken Özel Kalem Müdürüne önemli bir not verdi. Not, C. H. P. nin teşkilât meselelerini konuşmak üzere yapılacak olan bir karma toplantı ile ilgiliydi. Feyzioğlu Özel Kalem Müdürüne C. H. P. li Bakanlara ayrı ayrı telefon etmesini, haftanın sonundaki pazar günü saat 17 de yapılacak toplantıyı haber valf meşini bildirdi. Hakikaten şu satırların okunmağa başlandığı sıralarda C. H. P. Genel Merkezinde son derece ilgi çekici bir toplantı yapılacak ve C. H. P. nin iç meseleleri görüşüle cektir.

Haftanın sonunda yapılması karar altına alınan Bakanlar seviyesindeki toplantı, haftanın ikinci yarısında yapılan bir minyatür C. H. P. Merkez İdare Kurulu toplantısının devamıdır.

O gün Karanfil sokaktaki C. H. P. Genel Merkezinde dört C.H.P. li idareci toplandılar ve bir takım konuları görüştüler. Toplananlar Kemal Satır, Ferit Melen, Orhan Öztrak ve Ferda Güleydi. Marmara sahilindeki nefis plaj sefasından mahrum kalan bu dört idarecinin bir araya gelmesi cidden güç oldu. Zira C. H. P. Genel Merkezinde Meclis tatile girdiğinden bu yana ilgili bir kaç kişiyi bir

araya getirmeğe ve çalışma emarelerini tespit etmeğe imkân yoktur.

Satırlı, Melenli, Öztraklı ve Güleyli dörtlü o gün bir araya gelmeğe muvaffak olunca teşkilât meselelerine parmak bastılar. Büyük Kurultaya az bir zaman kalması, alt kademe kongrelerinin neticelerinin peyder pey alınmağa başlanması en geç 16 Eylülden itibaren ise il, Kadın ve Gençlik kollarının kongrelerinin tamamlanması mecburiyeti, C.H.P. nin keyfine pek düşkün idarecilerini ataletten harekete sevketti. Fakat harekete geçenler gene Başkentte kalmış bir kaç Bakan ile iyiniyetli, fakat pek yorgun bir kaç Parti Meclisi üzerinden ibaret kaldı.

Perşembe günü yapılan minyatür Merkez İdare Kurulu toplantısında hemen sadece C. H. P. nün teşkilât meseleleri görüşüldü. Bir nevi istişari toplantı manzarası arzeden görüşmede, üzerinde durulan en önemli konu, Genel Merkez ile teşkilât arasında bir köprü vazifesini gören müfettişlikler ihdası meselesidir. Gerçi ihdası mutasavver parti müfettişlikleri evvelden de vardı ama, nispi temsil sistemiyle bir ilin B.M.M. de enaz bir temsilcisi olduğu nazarı dikkate alınarak yeni sistem içinde müfettişliklerden pek fayda beklenmez olmuştu. Fakat C. H. P. li seçmenden yükselen sese temsilciler pek kulak vermez olunca ve üstelik Genel Merkez bütün bunlardan ötürü "dinamizm" yokluğu ile itham edilince çare olarak bu eski usulün yeni seçim sistemi ile telif edilerek ihyası cazip göründü. Perşembe günü yapılan toplantıda işte bu konuda bir karar verildi. C.H.P. Türkiyeyi 10 -12 bölgede mütalâa edecek ve her bölgeye bir müfettiş tâyin edecektir. Böylece teşkilât ile Genel Merkez aralında irtibat temin edilmiş olacak, C. H. P. daha müstakar bir hüviyet kazanacaktır. Hele Kurultay arefesinde bu irtibat pek faydalı bulundu.

Dörtlü ikinci olarak, Kurultay hazırlıklarını görüştü. Ama görüşme pek kısa sürdü. Zira Genel Merkezin Kurultay hazırlıkları ile ilgili henüz alınmış bir kararı ve ne de tasavvuru vardır. Evvelâ alt kademe kongrelerinin tamamlanmasının beklenmesi bilâhare Kurultay hazırlıklarına girişilmesi uygun bulunmaktadır.

Bir başka dert

Toplantının devam müddetince bir başka nokta daha dikkati çekti. Teşkilât ile temas edip dönen Merkez İdare Kurulu üyeleri intibalarını naklettiler. İntibalar pek müsbet değildi. Merkez İdare Kurulu üyelerinin hemen hepsi bir tek noktada ittifak halindeydiler. Teşkilât son derece bedbindi. Memnuniyetsizliğin ve Genel Merkeze karşı takınılan tavrın sebebi, 10 yıllık muhalefet devrinde pek ezilmiş bulunan C. H. P. lilerin sahipsizlikten doğan şikâyetleriydi. Koalisyon anlayışının köye kadar indirilememiş olması, koalisyonun bir kanadının ve muhalefetin eski bayat usullerle politik yatırımlara girişmeleri, C.H.P. li teşkilatın ise buna mukabelede bulunamayışı Teşkilât ile Genel Merkezin arasında buzlar husule getirmiştir. Bunun için yapılacak şey, süratle koalisyon anlayışının alt kademeye intikal ettirilmesi ve ağzı lâf yapan milletvekillerinin C. H. P. nin de var olduğunu belirtecek şekilde kampanyaya katılmalarıydı. İşin aslında dert şudur: Politikayı eski tarz politika olarak alan çok C. H. P. militanı, şimdi partileri iktidarda olduğu hal-

Dert ve Hemdert

Çok C. H. P. li, bugün ıstırap içinde olmalı. A. P. liler kongre kongre toplanıp içlerini döküyorlar» C.H.P.de ne bir ses, ne bir nefes.. Ama, C. H. P. ileri gelenlerinin keyifleri gıcır. Ada senin, Moda benim Eee, ne de olsa iktidarın keyfi ve çalımı başka oluyor. Anadolu kulübünün plajında fink atmak, elbette ki Hakkari kongresinde nutuk atmaktan evladır. Kurultay zamanı geldi mi, bu bronz tenli kahramanlar kürsüyle çıkıp vatan - millet edebiyatı yapacaklardır. Yuf olsun -bulunursa- onlara oy verecek delegelere.. Bugün işbaşında olanlar -daha doğrusu olması gerekenler: Denizden çıkarıp alamıyorsun. Bugün işbaşında olmayanlar var; Plajlarda, Kurultayda yapacakları demagojinin temasını hazırlıyorlar. Galiba bir İnönüyle Kabinesine aldığı talirsizlerdir ki, mesleklerinin politika olduğunu biliyorlar.

Derler ki: "Her millet, lâyık olduğu idareyi bulur". Anlaşılıyor ki her partili kütle de, lâyık olduğu idereciyi buluyor. Kendine bir bataklı zengin ortak al, seçim zamanı gençlik teşekküllerine para ver, onların desteğiyle aday seçil. Yazın Büyükadada yan gel yat, kışın nutuk çek! Vay efendim, vay.. Partinin en yüksek kademelerine gel, tam kongre zamanı sıvış, herkesi kendi derdiyle başbaşa bırak. Bütün foyaların ortaya çıktıktan ve hiçliğin anlaşıldıktan sonra tahtından sent indirsinler, sen de İstanbulda bedava yemek peşinde sosyal adaletçilik oyna. Ya da, 22 Şubatçılarla yaptığın işbirliği suya düşünce pis pis düşün. Yahut en turistik bölgelerde deniz aslanı gibi, kongre hatipliği yap. Peki, turistik olmayan bölgelerde? Eh, orayı da rüfailer düşünsün.. Eğer C. H. P. bir canlılık taşıyorsa, eğer C. H. P. lilerin içindeki ateş sönmemişse bu tiplerin her birinin altında bir isim bulacaklardır ve o isimlerin sahiplerinden partilerini kurtaracaklardır. Tıpkı, onlara benzer adamların elinden olduğu gibi.

Şimdi, bir nokta üzerinde durmak lâzımdır: A. P. kongrelerinde söylenen lâflar, millete istikamet vermeyecektir. Doğru. Kör değneğini bellemiş gibi, pek az kimsenin alâkalandığı bir konuyu temcit pilavına çeviriyorlar. Ama, her politikacı bilir ki bir ilde parti kongresi demek, o ilin alakasını partinin üzerine çekmek demektir. Sen de gitmek zorundasın. Ama sen iyi konuş. Sen, gerçek memleket meselelerini söyle. Sen, fikir ver. Sen, dâvaları anlat. O zaman, göreceksin o gelege nasıl sevinecek, teşkilât nasıl bayram edecek, C. H, P. nasıl dalgalanacaktır. Dalgacı, kendi dalgalanır. Ancak akıllı ve gerçek politikacıdır ki görevinin başında yaz kış kalır.

Bir iki isim mi? İşte, İlhami Sancar. Savunma Bakanı olarak partiye değil, memlekete yaptığı hizmet asla unutulmayacak. İşte, o herkesin kıskandığı Turhan Feyzioğlu. Bütün ömrü çalışmak. Başka hayatı yok. Kendini, bütün benliğiyle vermiş. Sahir Kurutluoğlu, Ferit Melen.. Diğerleri.. Belki Bakandırlar da ondan.. Ama, Bakan olmayanlar "merhumenin kederi"ni Marmaranın tuzlu ve serin sularında mı avutacaklardır, yoksa görevlerinin başında mı bulunacaklardır.

Kendilerini dinleseniz, onlar dert yanacaklardır: Bir doğru dürüst tatil yapamamaktadırlar!

Ee be birader, ben mi talip oldum senin parti içindeki, Parti Meclisindeki, Parti kademesindeki görevine? Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli.

de kendilerinin D. P. iktidardayken D.P. lilerin sahip oldukları nimetlere, haklara ve cakaya sahip olmamalarından dertlidir.

Merkez İdare Kurulu üyelerinden Ferda Güley, perşembe günkü toplantıda C. H. P. li seçmendeki bu burukluğu izah ettikten sonra Karanfil Sokaktaki Genel Merkezde bir parça hareket lüzumu ortaya çıktı. Kurultaya kadar teşkilâtın nabzına göre şerbet verilecekti. Bu arada da, C. H. P. li milletvekilleri -eğer vakit ayırabilirlerse- teşkilâta koalisyon anlayışını nakletmek için yola revan olacaklardı.

Nitekim haftanın sonunda, sayfiyedeki bazı Merkez İdare Kurulu üyeleri de Karanfil Sokakta arzı endam ettiler. Atalay Akan, Cihat Baban gelenler arasındaydı. Cuma günü de bir toplantı yapılarak gelen yazılar okunup Teşkilâtın dilekleri ve temennileri dikkate alındı. Merkez İdare Kurulu üyelerinin yaptıklar küçük küçük toplantılarda varılan kararlar haftanın sonundaki pazar günü yapılacak Bakanlar seviyesindeki toplantıya sunulacaktır. Pazar günü 17 de yapılacak, gündem olarak Genel Merkez ile hükümetin C. H. P kanadının müşterek çalışması tespit edilmiştir.

C. H. P. Genel Merkezi
Uyuyan prens

A. P.

Vuslat bahara

Gazeteci, Şinasi Osmaya sordu:
"— Yüksek hakem heyeti kaç kişidir?"

Osma cevap verdi :

"— Onbir kişi.."

"— Kim seçer bunları?"

"— Kurucular?"

"— Kimlerden müteşekkildir ?"

"— Partinin muhtelif kademelerinden 7 kişi, 3 kişi de Merkez Yönetim Kurulundan katılır, 1 kişi de Meclis Grubu temsilcisi olarak iştirak eder..."

"— Merkez Denetim Kurulundaki üç kişi nasıl seçilir?"

"— İşte kendi aralarında, Genel Başkanın da iştirakiyle seçilir canım.."

"— Yüksek Hakem Heyetinin kararı kesindir, değil mi?"

Osma, elini yukarı kaldırdı ve :

"— Elbette! Nihai karardır. Ancak Büyük Kongre değiştirebilir.." dedi.

Gazeteci gülümsedi, Yanında bulunan arkadaşına dönerek :

"— Apaydınlar gittiler güme Kimse kurtaramaz onları" dedi.

Hâdise geride bıraktığımız hafta nın sonunda başkentte, A.P. Genel Merkezinin bulunduğu Necati Bey Caddesindeki binanın kapısında cereyan etti. Osma, henüz Keskin A. P. kongresinden dönmüş, kongrede Genel Başkanı yararına -bu biraz da kendisi için sayılır- enfes bir konuşma yapmıştı! A. P. nin Gümüşpalanın direnmesiyle genel Genel Sekreterlik vazifesine getirilen- aslında vazife taksimi henüz yapılmamıştır- Osma, hâdisenin cereyan ettiğinin ertesi günü İstanbulda hareket edecekti. Oradan süratle İzmire geçecek, bu iki büyük ilin oldukça çekişmeli geçeceği bilinen kongrelerinde Genel Başkan hesabına - biraz da kendi hesabına - meşhur af nutuklarını çekecekti.

A. P. Büyük Kongreye giderken Başkanlık mücadelesi adamakıllı şiddetlenmiş, taraflar alabildiğine birbirine hücuma geçmişlerdir.

Gümüşpala cephesi

Haftanın sonunda muhtelif illerde gezilerini tamamlamış A.P. li ve parti içinde Gümüşpala hizbini - ama sâdece Gümüşpala - tutan milletvekillerinden Doğu illerinden dönenler memnundular. Doğuda, Apaydınların fazla bir süksesi yoktu. Bütün kongrelerde milletvekilleri bu konu etrafında esaslı incelemeler yapmışlar ve Doğu illerinin şahsen Gümüşpalayı tuttuğuna kanaat getirmişlerdi. Bunun sebepleri bellidir. Doğu illerinde yıllar yılı D.P. nimetlerinden istifade etmiş olanlar. İhtilalin akabinde kabuklarına çekilmişler, A. P. nin kuruluşunda fazla bir rol oynamamışlardır. Bu illerde A. P. Kurucuları daha ziyade bir devrin üçüncü - beşinci derecede Demokratlarıdır. Bunlar o zamanlar Menderes devrinin doğulu ağalarına diş gıcırdatmışlar, ama düşünceleri itibariyle fazla ses de çıkaramamışlar, onların gölgesinde kalmışlardır. Bu Demokratlar İhtilâle bir nevî sevinmişler, D. P. kodamanlarının sinişine bayram etmişlerdir» A. P. macerası başlayınca onlar öne fırlamışlar normal rejime yaklaşıldıkça 27 Mayısın birinci derecede karşısında görünmekle A. P. içindeki yerlerini sağlamlaştırma yolunu tutmuşlardır. Bunların şahsen Gümüşpalaya sıkı sıkıya sarılması, kurucuların tayinle getirdikleri idareciler olmalarından ileri gelmektedir. Zamanla bu zincir kuvvetlenmiş ve Doğu illerindeki A. P. U idareciler Gümüşpala etrafında çemberlenmiştir.

Doğudan gelen milletvekilleri, bu gerçeği gördüklerinden memnundurlar. Bununla bir başka husustan daha memnun gözükmektedirler. Irkçı Ekalliyetin teşkil ettiği grup. Doğuda son derece antipatiktir. Doğulu vatandaşların ırkçılara itibar etmemesi muhtelif sebeplerden mümkündür. Ama bu derece şumullü olacağı, doğrusu istenirse saf Gümüşpalacıların aklının kenarından geçmemiştir. Nitekim Doğuda pek çok ili gezip Genel Merkeze dönen Diyarbakır milletvekili Alp Doğan Şen :

"— Azizim hayret, hangi kongrede ırkçılar aleyhinde konuştuysam, son derece fazla alkış topladım. Bü-

yük tezahürat yaptılar" diyor ve memnun, mesut gülümsüyordu. Şen, bir gerçeği de saklamadı :

"—Ama ırkçıların iyi çalıştığını söylemek lazım. Birçok illerde ırkçı elemanlar var. Gittiğimizde geliyorlar ve Tevetoğlunu arıyorlar. Tevetoğlunun kafilede bulunup bulunmamasına göre de. kongrenin havasını idare ediyorlar." Sonra ilâve etti:

"—Şimdi, Adana kongresinde Tevetoğlunun, Gümüşpaladan fazla alkışlanması mümkün müdür? Ama teşkilatın içine öylesine girmişler ve öyle iyi organize olmuşlar ki, o kongrede Tevetoğlunu omuzlayanlar ne yaptıklarını bilmeden bu adamların itmesiyle, harekete geçtiler..."

Bütün bunlar Ekim ayının sonlarında yapılacak A.P. Büyük Kongresine hazırlanan Gümüşpala ve etrafındakilere bir parça rahat nefes aldırdı. Nitekim haftanın başında Burhan ve Orhan Apaydın kardeşler ihraç talebiyle Yüksek Hakem Kuruluna sevkedildiler. İki biraderin yanına Muğla ili kongrelerinden birinde "parti ehliyetsiz ellerdedir" diyen Senatör Mualla Akarca da katıldı. Her üç kişinin ihraçı meselesi Pazartesi günü görüşülecektir. Apaydınların, tamamen Gümüşpalanın isteğine göre düzenlenmiş, Yüksek Hakem Kurulun elinden kurtulmasına imkân pek azdır. Ancak, Mualla Akarca belki vartayı bir ihtarla atlatabilecek kendisine hareketlerini kontrol etmesi sıkı sıkıya tembih edilecektir.

Mualla Akarca
Erkek kadın

Kulağa Küpe

Aç tavuğun hikayesi

Şu, A. P. nin Tevetoğlusu pek çeker adam. Kongrelerde konuşup nutuklar atıyor; bugün iktidardayız, yarın iktidardayız diyor. İnandığı yok ya. Kuvvet şurubu işte!

Geçenlerde gene kürsüye çıkmış, atmış da atmış. Efendim, milletin kendilerine vekâlet verdiği dokuz ay öncesiyle bugün arasında ne müthiş fark varmış, biliniyor muymuş? Dokuz ay önce, lafı ettirilmiyormuş. Bu gün ise, her kongrede af diye bangır bangır bağırılıyormuş. Bu da, kendi gayretlerinin neticesiymiş.

Kendi gayretlerinin neticesi! Böyle bir netice var: 300 adam, dört ay önce salıverilecekti. Zavallılar, Tevetoğlu ırkçılarına envestisman yapacak diye dört ay daha ıstırap çektiler. Bunun dışında, bir netice yok.

Bangır bangır bağırtılar mı? Ayol, onun manası başka: İsterseniz sabahlara kadar feryat edin. Artık kimsenin, aldırdığı yok yahu.. Alan aldı, satan sattı Tevetoğluyla arkadaşlarının elinde de horoz şekerinin sopası kaldı.

Doya doya yala aslanım!

Apaydınlar cephesi

Gel gör ki, Apaydın kardeşler hiç de böyle düşünmemektedirler. Muhtelif kongrelerde bazı A . P . liler tarafından ilgi gören Menderesin Yassıada avukatları, şimdiden A.P. yi ele geçirdiklerine emindirler. Apaydınların şiddetle hücum ettikleri, Gümüşpalayla birlikte hareket eden Irkçı Ekalliyet grubudur. Genel İdare Kurulunda altı veya yedi kişi tarafın. dan temsil edilen bu grup Apaydınların taarruz noktasıdır. Irkçı Ekalliyetin üzerine giden Apaydınların Ege illerinde muvaffakiyet sağladıkları bir gerçektir. Eğe illerinden gelecek olan delegelerin Apaydınlar lehinde Büyük Kongrede rey kullanmaları mümkün olacaktır. Ama oylarım kullanmak için Apaydınları partinin içinde bulmaları herhalde mümkün olamayacaktır.

Apaydınlara karşı, Gümüşpala Irkçı Ekalliyetle ittifak halindedir. Ama Apaydınlar atıldıktan sonra Gümüşpala mı Irkçı Ekalliyeti yiyecek. Irkçı Ekalliyet mi Gümüşpalayı yiyecektir? Burası meçhuldür. İki taraf ta, sessiz bir "Centilmenler Anlaşması'" yapmıştır. Genel Başkanlığa Gümüşpala gelecek, idare mekanizması Irkçı Ekalliyet elinde bulundurulacaktır. İki taraf, bunun için ortağının desteğini beklemektedir. Ancak oyunun bilhassa Gümüşgpala için ne derece tehlikeli olduğu, Gümüşpaladan gayri herkes tarafından görülmektedir. Bu bakımdan, bizzat Gümüşpalanın, kendisini Genel Başkan seçecek kütle üzerindeki tesiri öyle mübalağa edilecek kudrette değildir. Nitekim, Doğudan gelen haberler de bunu göstermektedir. Centilmenler, ilk fırsatta anlaşmalarını bozmak için bu çetit "forsmajör"lere güvenmekte ve birbirlerini kündeden atmayı tasarlamaktadırlar.

Apaydınlara gelince, mücadelelerine devam edecekler, şimdilik ihraç edilmemeleri imkânsız göründüğünden Büyük Kongrede kararın iptalini sağlamağa gideceklerdir. A. P. den istifa etmemekte ısrar eden iki kardeşin o günleri beklediği anlaşılmıştır. A. P. içindeki 65 milletvekilinin koparttığı fırtına sırasında partiden ayrılmamakta direnen Apaydınların oynama-

Ragıp Gümüşpala
Yalpala babam, yalpala!

ğa yeltendikleri oyun şimdilik tutmamıştır.

Irkçı ekalliyetin silahı, A.P. kongrelerinde Apaydınların C. H. P. ye yakın olduklarını iddia etmektedir! Doğrusu istenirse bu silah şimdilik revaçtadır. Ama geri tepmesi, zaman meselesidir. . .

Irkçılar cephesi

Irkçı Ekalliyete gelince, durumdan en fazla memnun olanlar muhakkak ki bunlardır. Saadettin Bilgiç - Tevetoğlu, Cavit Okurer ve Evliyaoğlu dörtlüsünü çekip çevirdiği gruba şimdi yeni ve pek ateşli bir iltihak daha olmuştur. Cevat Önder grubun asları arasına girmiştir. Irkçı Ekalliyetin hesaplarına göre her halükârda Önder, Bilgiç, Tevetoğlu, Evliyaoğlu, ve Okurer Genel İdare Kurulu üyeliğini kazanacaktır. Maksat, bu düşüncede bulunan, fazlaca şöhretleri olmasa bile fikrin savunmasını büyük inatla yapacak olanları A.P. nin yüksek kademelerine getirmektir. Bu kişilerin isimlerinin ortaya çıkarılmamasına şimdilik dikkat edilmektedir.

Dikkatle örtülen iki başka isim Nihal Adsız ile Alpaslan Türkeşin isimleridir.

Burhan Apaydın - Orhan Apaydın
İç kapının dışında

Naziler

Adam (*)

Adolf Hitler, küçük bir avusturyalı gümrük memurunun üçüncü evliliğinden dünyaya gelen üçüncü çocuğudur. Avusturyalı gümrük memurunun kendisi, bir gayrimeşru evlattır. Ömrünün ilk otuzdokuz yılını, annesinin adı olan Schicklgruber ismini taşıyarak geçirmiştir. Gerçi annesiyle babası evlenmemiş değillerdir ama, küçük avusturyalı gümrük memuru bu izdivaçtan beş yıl önce doğmuştur. Babası kendisini uzun süre tanımamış, ancak ölümünün arefesin de, 84 yaşındayken Waldviertel'deki Weitra şehrinde üç şahidin önünde bir notere Alois'in -küçük avusturyalı gümrük memurunun adı- kendi oğlu olduğunu bildirmiştir. Bu suretle Alois Schicklgruber, Alois Hitler olmuştur. Hitler adı da, zaten, başta Hledler olarak bilinen babanın kendi isminde bir düzeltmeyi o vesileyle yapması neticesi ortaya çıkmıştır. Hitler'ler, Alois Hitler'den önce Hiedler Huetler Huettler diye tanınmışlar, soyadları ailede hep değişik şekilde yazılmıştır.

Adolf Hitlerin mazisinin bu kısmı ancak 1930'da, Vinayada araştırmalar yapan açıkgöz gazeteciler tarafından keşfedilmiş, bunlar kendisinden Adolf Schicklgruber diye bahsetmeye başlamışlardır. Şurası bir gerçektir ki Alman diktatörünün hayatında kader, büyük rol oynamıştır. 84 yaşındaki büyükbaba 39 yaşına gelmiş oğlunu tanımamış bulunsaydı Adolf Hitler Adolf Schicklgruber adını taşıyacaktı. O zaman almanlar, küçük avusturyalı gümrük memurunun çocuğunu tanrılaştırdıklarında, telefonda bile "Alo"nun yerine kullandıkları "Heil Hitler" diye değil de "Heil Schicklgruber" diye bağıracaklar mıydı, bilinmez. Her halde "Heil Hitler"de mevcut armoni ve vagneryen eda, "Heil Schicklgruber" kakafonisinde bulunmayacaktı.

Alois, 18 yaşındayken Avusturya gümrük teşkilâtına girdi. İlk önce, bir başka gümrükçünün kendisinden ondört yaş büyük evlatlığıyla evlendi. Onaltı yıl, bedbaht bir evlilik hayatı sürdükten sonra ayrıldı ve bir genç alıcı kızla evlendi. Ondan, evlenmeden önce bir oğlu dünyaya geldi. Evlendikten üç ay sonra da bir kızı oldu. Ana, bir yıl sonra veremden öldü.

Alois, üçüncü -ve son- defa Klara Poelzl ile evlendi. Kendisi 48, kız 25 yaşındaydı. Klaranın büyük babası, Alois'in amcasıdır. Bu yüzden, aralarında yakın kan bağı olan çiftin evlenebilmesi için Kiliseden özel müsaade almak gerekti. Çift 7 Ocak 1885'de evlendi. Dört ay sonra, bir oğlan çocukları oldu: Gustav, -Hitlerde "erken doğumun bir aile âdeti olduğu anlaşılıyor-. O da, bir yıl sonra dünyaya gelen kızları İda da yaşamadı. Adolf Hitler, ailenin üçüncü çocuğu olarak 20 Nisan 1889'da, saat 18.30'da Avusturyalım alman hududundaki Braunau şehrindeki Gasthof zum Pommer adlı handa doğdu. Adolf'un daha sonra bir erkek, bir da kız kardeşi oldu. Erkek kardeşi, altı yaşındayken öldü. 1896'da doğan kız kardeşi Paula'dır ki meşhur ağabeysinin kaderini bir başından ötekine takip etti.

Çocukluk yılları

Adolf, babasının tekaüt olduğu 1895 yılında, altı yaşındayken Linz yakınındaki Fischiham köy okuluna gitti. Ama babası, bütün sülalesi gibi hareket ve değişiklik seven bir adamdı. Adolf 15 yaşına gelmeden yedi adres ve beş okul değiştirdi. Bu arada bir de Benciliktin manastırında, t* ki yıl tedris gördü, koroya girdi, şan dersleri aldı. O tarihlerde, papaz olmayı kuruyordu.

Adolf'u babası, oniki yaşına geldiğinde Linz'deki ortaokula gönderdi. Bu, bir masraf kapısıydı ama adam oğlunun okumasını ve memur olmasını istiyordu. Halbuki çocuğun o taraklarda hiç bezi yoktu. Kendinde sanatkâr ruhu ve kabiliyetleri vehmetmeye başlamıştı. Ressam olmak istiyordu. Babası, rıza göstermedi. Bunun üzerine Adolf, çalışma grevine başladı. Hiç bir dersiyle meşgul olmuyordu. Daha sonraları. Mein Kampf'da belirttiğine göre bunu, babasını zorlamak için mahsus yapmıştır. Mahsus mu, değil mi bilinmez ama, gerçek şudur ki İlkokulda pek âlâ iyi notlar elde eden Adolf Hitler ortaokulda öyle fena notlar aldı ki önce kendisini Linz'deki bir devlet okuluna attılar, sonra da oradan, mezun etmeksizin çıkardılar.

Alman diktatörünü okul sıralarından hatırlayan öğretmenleri, kendisinde o tarihlerde bir fevkalâdelik görmediklerini söylemişlerdir. Hiç bir zaman, sınıf Lideri olmamıştır. Zayıf, dik, ince yüzlü çocuk sâdece gözlerinin parlaklığıyla dikkati çekmiştir. O da, çekebildiği kadar. Bazı konular

Kayser Wilhelm II

Temeldeki dert

da kabiliyetli görünmüştür. Fakat muvazenesiz intibaını bırakmış, kötü huylu bilinmiş, okul disiplinine uyamamıştır. Hocalarından sâdece bir tanesi, tarih öğretmeni, çocuk üzerinde tesir bırakmıştır. Koyu bir alman milliyetçisi olan hoca Adolf Hitlere fanatik milliyetçiliğin ilk buruk lezzetini vermiştir. Alman diktatörü otuzbeş yıl sonra, Almanyaya ilhak ettiği Avusturyaya fatih olarak girdiğinde eski hocasına gitti, ziyaret etti ve onunla bir saat başbaşa konuştu. Hocası, gizli nazi teşkilâtının bir üyesiydi. Bunu öğrenmek, Hitleri büsbütün bahtiyar etti. "Bu ihtiyar adama ne çok şey borçlu olduğumu bilemediniz" dedi.

Alois, Hitler, bir ciğer hemorafisinden 1903'te öldü. 13 yaşındaki oğlu, babasının cesedini gördüğünde gözyaşlarını tutamadı. Annesi, iki ço-

(*) Bu serinin ilk yazısı "Memleket başlığıyla AKİS'in 13 Ağustos 1962 tarihli 424. sayısında çıkmıştır.

cuğuyla birlikte Linz civarında basit bir apartman dairesine taşındı. Eşinin Arzusuna uygun olarak, Adolf'un memur olmasını istiyordu. Ama Adolf, babasına olduğu gibi, sevdiği annesine de diretti. İşte bu sıradadır ki genç çocuk ciğerlerinden hastalandı. O zaman, okulu bir yıl için terketmek sorunda kaldı. Kendisini, köydeki teyzesinin yanına gönderdiler. İyileştiğinde bir kısa süre okula döndü, fakat 1905te tahsil hayatını ebediyen kapadı. Okulu terkettiğinden öylesine memnundu ki hayatında ilk - ve son- defa sarhoş oldu. Sabaha karsı bir sütçü kadın kendisini şehrin dışındaki bir yolun üzerinde sızmış buldu. Şehre getirdi. Adolf Hitler o sabah, kendi kendine bir daha hiç içmemek sözünü verdi. Bu, alman diktatörünün belki hayatı boyunca sonuna kadar tuttuğu tek söz oldu. Ne içti, ne sigara, Viyana ve Münihteki meteliksiz serseri hayatında, şartların icabı benimsediği vejetaryenliği de sonraları bir inanç olarak devam ettirdi.

Delikanlılık çağı

Hitler, okuldan ayrılmasını takip eden üç, dört sene için "Hayatımın en güzel yılları" demiştir. Bu yıllar, Viyana ve Linzdeki serserilik yıllarıdır. Annesinin ve yakınlarının bütün ısrarlarına rağmen bir iş tutmayı reddetti ve ailesine kırk paralık yardımda bulunmadı. Aksine, geçim parasını zavallı annesinden sağladı. Bir meslek sahibi olmaktan nefret ediyordu. Yaşamak için para kazanmak asla hatırına gelmedi. Bu, ömrü boyunca böyle devam etti.

Sokaklarda dolaşıyor, hayaller kuruyordu. Fırsat buldukça Linz veya Viyana Operalarının en ucuz arka sıralarından Wagner'in mistik, payen müziğini dinliyordu. Dört yıl müddetle, Stefanie diye bir sarışın kıza aşık kaldı. Fakat yanma yaklaşmaktan, tanışmaktan çekindi. Bunun için şiirler yazıyor ve kendi arkadaşlarına okuyordu.

Arzusu, ressam, hiç olmazsa mimar olmaktı. Fakat, bütün milletlerin birbirine karıştığı Avusturya -Macaristan İmparatorluğunda bir takım barikatları aşıp güneşe kavuşmak kolay değildi. O tarihlerden itibaren politikayla alakalanmaya başlayan genç çocuk kopkoyu bir alman milliyetçisi olarak belirdi. Bütün öteki ırklardan ve milletlerden nefret ediyordu. Zaten kendi kendisine eziyet etmekten hoşlanan, hiç bir şeyi kolay, rahat tarafından almayan, her seyi dert edinen bir huya sahipti. Dört bir tarafını düşmanlarla sarılı hissediyordu. Huzursuzdu. Huzursuzluğunu ancak hayalleriyle avutuyordu.

Bir de okuyordu. Ortaokulun tembel öğrencisi, doymak bilmez bir kütüphane faresi oldu. Devlet kütüphanesine üye olmuştu. Okuyor, okuyordu... En hoşlandığı konular Alman Tarihi ve Alman Mitolojisiydi. 1906'da, doğum yıldönümünden tam bir gün sonra, cebine annesinin ve diğer akrabalarının verdikleri parayı koydu, iki ay kalmak üzere Viyananın yolunu tuttu. Viyana, delikanlıyı mestetti. O büyük binalar, geniş yollar, refah ve halk Hitleri büyüledi. Gördüklerine hayran kalıyordu. Müzeleri, tiyatrolar, operayı gezdi. Fırsattan istifadeyle, Güzel Sanatlar Akademisinin giriş şartlarını da inceledi.

Bir yıl sonra, Akademinin giriş imtihanlarına katılmak üzere yemden başkente geldi. Ümit doluydu. Fakat

Alois ve Klara Hitler
Bir doğurdular, pis doğurdular

netice, ümidinin tam aksi oldu. Başarı kazanamadı. Akademiye alınmadı. Ertesi sene, şansını yeniden denedi. Bu sefer, tam hezimete uğradı. Çizgileri o kadar fena bulundu ki, elemeyi aşıp imtihana bile giremedi. Ressam olmasına imkan kalmamıştı. Kafasından bir ara ikinci şık, mimarlık geçti. Fakat, ortaokulu dahi bitirmemişti ki...

İşte bu sırada, annesinin göğüs kanserinden ölmek üzere olduğu haberini aldı. Hakikaten, Klara Hitler 1908 yılının Aralık ayında hayata günlerini yumdu. Adolf anasız ve babasız, meteliksiz, mesleksiz, hayatında kendi gayretiyle tek kuruş kazanmamış halde ortada kaldı, 19 yaşındaydı. Şimdi ne yapacaktı?

"Elimde, içi çamaşır ve elbise dolu bir bavul, kalbimde yenilmez bir azim, Viyananın yolunu tuttum."

Hitler, halini Mein Kampf 'da böyle anlatmaktadır.

Sefalet günleri

Annesinin ölümünü takip eden dört sene, 1909 ile 1913 arası Adolf Hitler için unutulmaz sefalet ve ıstırap yılları oldu. 52 milyonluk bir imparatorluğun neşeli başkenti Viyana en şaşaalı günlerini yaşıyordu. Sokaklardan musiki akıyor, tatlı bir hava yürekleri dolduruyordu. İki milyonluk şehir, aynı zamanda bir sanayi merkeziydi de.. Geniş bir işçi tabakası, oldukça müreffeh hayat yaşıyordu. Şehir, onların kontrolündeydi. Sadece sendikaları değil, bir de siyası partileri vardı: Sosyal Demokrat Parti.

Viyana, çalışmak isteyen 19 yaşında meteliksiz bir genç için pek a-la imkân ihtiva ediyordu. Ama Hitlerin bir iş tutmaya niyeti yoktu. Hamallık etti, ayakkabı boyadı, kar temizledi, halı çırptı.. Bu işlerden kazandığı bir kaç metelikle hayatını idame ettirdi. Yarı aç, yarı tok dolaşıyordu. Viyananın en sefil mahallelerinin en biçimsiz hanlarında kaldı. Daha sonraları, resim yapmaya başladı. Adolf Hitler, rakiplerinin söylediklerinin aksine badanacı olmamıştır. Resim kopya etti, ilânlar yazdı, Noelde şamdanlar boyadı, dini tablolar boyadı, dini tablolar çizdi. Bunların hepsi berbat şeylerdi. Ama Hitler ölmedi. Bu arada, daldan dala okumakta devam etti. Daha sonraları, okuma esasını şöyle izah etti: "Lazım olanı akılda tutmak, olmayanı unutmak.." Bu şekilde kendini yetiştirmeye çalıştı.

Okurken, içinde yaşadığı çevre tabiatıyla üzerinde birinci derecede tesir icra etti. Bütün dış görünüşe rağ-

Adolf Hitlerin bebekliği
Kahraman bir asker

men, Avusturya - Macaristan İmparatorluğu, son süratle ölüme doğru gidiyordu. Uzun asırlar bir Alman-Avusturyalı ekalliyet, çeşitli milliyetten geniş ekseriyeti idare etmişti. Fakat sonra, milli hisler ön plana geçmişti. İtalyanlar, macarlar kendilerini toplamışlardı. Şimdi de slav ekalliyet, Sırplar, Çekler, Hırvatlar eşitlik veya otonomi istiyorlardı.

Karışıklık bu kadarla bitmiyordu. Bir de, sosyal ayaklanma vardı. Varlıksız zümreler oy. hakkının peşindeydiler. İşçiler grev hakkı istiyorlardı. Herkes, Demokrasinin izindeydi. Gerçekten de bir umumi grev bütün erkek vatandaşlara oy hakkı sağlayınca, avusturyalı almanların hegemonyasının sonu gelmiş oldu. İşte, bu, fanatik alman milliyetçisi, gene Hitleri çıldırtmaya yetti. İmparatorluk batıyordu. Onu ancak, üstün ırk, almanlar kurtarabilirdi. Slavlar, hele çekler adam dahi değildi. Demirden bir idare kurulmalıydı. Parlamento dağıtılmalıydı. Bu. "Demokrasi saçmalığı" da ne oluyordu?

Politikayla ilk temas

Hitler, Viyanada siyasi hayatı yakından izledi. Üç büyük parti vardı: Sosyal Demokratlar, Hristiyan Sosyalistler ve Pancermanist Milliyetçiler. Hitler önce, Sosyal Demokratlardan nefret etti. Onların alman milliyetçiliğine karşı tutumları, slavlara kur yapmaları sinirine dokundu. Ama metodlarını dikkatle inceledi ve çalışan kütlelere dayanan bu partinin başarı sırlarını tesbit etti. Bir defa kütle hareketleri organize edebiliyorlardı. İkincisi, kütleyi tesir altında bırakan propagandayı iyi işletiyorlardı. Üçüncüsü, manevi ve fiziki baskı hareketlerine girişebiliyorlardı. Bilhassa bu üçüncüsü Hitleri çok alakadar etti. Daha sonraları, o günkü intibalarını Mein Kampf'ta şöyle anlattı :

"Bu hareketin, bilhassa böyle hücumlara manevi bakımdan ve zihniyet itibariyle karşı koyma kudretinden mahrum burjuvazi üzerinde nasıl korkunç bir baskı teşkil ettiğini anladım. Bir işarette, en tehlikeli rekabet nereden geliyorsa onun üzerine yalan ve hakaret yağmuru yağdırılıyor. Hücuma uğrayanın sinirleri perişan oluncaya kadar... Bu taktik, insan tabiatının zaafları esas tutularak tesbit edildiğinden adeta matematik bir katiyetle başarı kazanıyor... Bunun yanında, şahıslar ve kütleler üzerinde fiziki baskının da önemini aynı derecede anladım."

Viyananın genç serserisi, bir süre sonra Almanyada Nasyonal Sosyalist Partiyi kurarken bu tecrübelerinden ve müşahedelerinden gerektiği gibi faydalandı.

Hitlerin sempatisi, üç partiden tabii Pancermanist Milliyetçi Partiye gitti. Bunlar aşırı milliyetçiydiler, yahudi düşmanıydılar, sosyalizme karşıydılar, Almanyayla birleşme taraftarıydılar ve Hapsburg'ların rakibiydiler. Ama. başar, kazanamıyorlardı! Hitler, bundan da gerekli dersi aldı. Bir defa, gerçekten militan bir kütle elde etmek için sosyal davaları, hiç olmazsa zahiren ön plâna almak lâzımdı. Sonra, Parlamentoya katılmak partiyi zayıflatmış, parlamenter usullere kısmen riayet mecburiyeti yüklemişti. Üçüncüsü, başarı kazanmak için memleketin sağlam kuvvetlerini, yahut bunların bir kısmım kendisine destek etmek lâzımdı. Kilise olabilirdi, Ordu olabilirdi, Hükümet olabilirdi. Devlet Başkanı olabilirdi. Her halde, böyle bir dayanak sağlanmadan bu çeşit bir partinin iktidarı alması mümkün değildir. Viyananın genç serserisi, bu derslerden de 1933'ün buhranlı günlerinde faydalandı.

Hitler, o yıllarda incelediği üç partinin üçüncüsünde bir adama hayran oldu; Hristiyan Sosyalistlerin lideri ve Viyana Belediye Başkanı Dr. Karl Lueger. Onun, bilhassa varlıksız orta sınıfı fethedişi, o sınıfa dayanarak ilerlemesi, bu ilerleyiş sırasında Devlet Başkanından çalışan sınıfa çok kimseyi idare edişi, konuşma kabiliyeti kurnazlığı Hitleri çok düşündürdü. Daha sonraları, Mein Kampf'ta şöyle dedi: "Geniş halk kütleleri, ancak hitabet kudretiyle harekete geçirilebilir."

Viyananın genç serserisi, Almanyadaki yükselme yıllarında "bütün zamanların en büyük Belediye Başkanı... Eğer Almanyada yaşasaydı halkımızın en yüksek fikir zirvelerinden biri olurdu" dediği Dr. Lueger'in tecrübesinden de çok istifade etti.

Yahudileri tanıyınca

Viyanada Hitler, yahudileri tanıdı. Linz'de, pek yahudiye rastlamamıştı. Kendisine bakılırsa, meselâ babasından bu kelimeyi hiç duyma-

mişti. Okulda, sınıflarında bir yahudi çocuk vardı, fakat kimse kendisine aldırmamaktaydı. Hitler bile onu alman sanmıştı. Gerçi Hitlerin sınıf arkadaşları onun bu iddialarını yalanlamışlar ve onun, çocukluğundan itibaren Yahudilerden nefret ettiğini söylemişlerdir, ama, şurası bir gerçektir ki müstakbel alman diktatörü yer yüzünden kaldırmayı gaye edindiği ırkı asıl Viyanada gördü.

Gördü ve nefret etti.

O tarihlerde Viyanada iki yüz bin yahudi vardı. Yani, şehir halkının onda biri! Bunlardan bir kısmı, siyah cüppe giyerek dolaşmaktaydılar. Yahudilerin manzarası, bunların alman olamayacağı, alman sayılamayacağı fikrini genç Hitlere vermekte gecikmedi. Yavaş yavaş bu ayrı ırktan tiksinmeğe başladı. Viyana geniş bir yahudi aleyhtarı edebiyatın merkeziydi. Hitler, kendini o edebiyata verdi. Okudukça yahudilere kızıyordu. O kadar ki, bir siyah cüppe gördüğünde midesi bulanıyordu. Onların huylarını, karakterlerim, zihniyetlerini dikkatle inceledi ve birbirinden kötü neticeler elde etti. Artık, beyaz kadın ticaretinden kütlelerin sefaletine, her şeyden onları mesul görüyordu. Her yaranın içinde onlar vardı.

Genç Viyana serserisinin bu tutumunda, seksüel bir sıkıntının izini görmemek imkânsızdır. O tarihlerde mütemadiyen "Yahudi piçleri tarafından ırzlarına geçilen sayısız, genç, masum hristiyân kızlar'" sayıklamakta, saf kana karışan bu pis kanı temizlemek lâzım geldiğine inanmaktadır. Şurası bir gerçektir ki, yirmi yaşında bulunmasına rağmen Adolf Hitlerin Viyanada hiç bir kadınla her hangi bir teması olmamıştır. Müstakbel alman diktatörü, orada korkunç bir yahudi düşmanı oldu ve bu hissini sonuna kadar muhafaza etti.

Almanya yolunda

Viyanadaki sefalet ve serserilik yılları, 1913 ilkbaharında sona erdi. 24 yaşındaydı. Ne işi, ne gücü, ne mesleği, ne sağlam tahsili, ne hususi kabiliyeti vardı. Alelade bir insandı. Ressam olmak istemiş, becerememişti. Mimar olmak istemiş, imkân bulamamıştı. Ailesi, dostu, arkadaşı, muhiti de yoktu. Cebinde parası mevcut değildi. Düpedüz bir serseri, kitap okumuş bir ekzantrikti. Sırtına uzun, siyah, bir macar yahudisi eskiciden satın aldığı, cüppe gibi duran pardesüsü, başında siyah ve yağlı fötr şapkası vardı. Saçları âsiydi. Önünü, alnına doğru tarıyordu. Sık kesilmeyen saçları, arkasından sarkmaktaydı. Seyrek traş olabildiğinden yüzünde ekseriya, seyrek bir sakalın izi bulunuyordu. Hiç kimse kendisini tanımıyordu. Hiç kimseyi o tanımıyordu. Sâdece bir tek şeyi vardı: Kendine uçsuz bir güveni ve bir mis* yonu bulunduğu inancı. Almanyanın müstakbel diktatörü 1913 Mayısında, işte bu halde Almanyaya ayak bastı.

Hitler, Münihe yerleşti. Kalbi, daima olduğu gibi Almanya ile doluydu. Ama, Münihteki hayatı Viyanadaki hayatından farklı olmadı. Parasız, işsiz ve dostsuzdu. Üstelik bir yabancı, bir avusturyalıydı. Şaşılacak şey! Şansölye oluşundan pek kısa bir süre önceye kadar, kırtasi bakımdan bu vasfını muhafaza etti, avusturya tebası bir yabancı olarak kaldı!

Münihte, böyle bir yıl yaşadı. Gene ayak işleri yapıyor, geçiniyordu.

Onbaşı Adolf Hitler
Kim derdi ki!..

Hitler, 1914'te bir halk hareketinde
Maceranın başlangıcı

Hindenburg, Ludendorff ve arkadaşları
Mağlubiyeti kabul etmeyen mağluplar

1914 yazında patlak veren Dünya Harbidir ki Hitleri bir düzene soktu. 3 Ağustosta genç avusturyalı, Bavyera Kralı Ludvig III'e müracaat etti, bir Bavyera birliğinde gönüllü olarak savaşmak müsaadesi istedi. Müsaade verildi. Bu, Hitlerin hayatının en mesut anlarından bitini teşkil etti. Kendine memleket olarak seçtiği Almanya için, alman ırkı için çarpışacaktı. Dizleri üstüne düştü ve Allaha, bu anı yaşattığı için şükretti. Hayatının büyük macerası başlıyordu. Mazi geride kalıyordu. Almanyayı ve alman ırkını bir yeni istikbal bekliyordu.

Adolf Hitler, Birinci Dünya Harbine bu ruh haleti içinde katıldı.

Harbin sonu

Ama, 10 Kasım 1918 gününün ruh haleti tamamen değişik oldu. O gün, bir rahip Berlinin kuzey doğusundaki küçük bir Pomeranya şehri olan Pasewalk'daki askeri hastahaneye geldi ve orada tedavi gören harp yaralılarına müthiş haberi verdi: Kayser Wilhelm II tahttan feragat etmiş ve Hollandaya gitmişti. Bir gün önce, Berlinde Cumhuriyet ilân olmuştu. Bir gün sonra Fransada, Compiegne'de mütareke imzalanacaktı. Almanya harbi kaybetmişti. Rahip, ağlamaya başladı.

Haberi duyanlardan biri, Adolf Hitlerdi. Ypres yakınında vuku bulan zehirli gazlı bir ingiliz hücumu sırasında yaralanmış ve gözlerini geçici olarak kaybetmişti. Hastahanede tedavi görüyordu. O an, sanki dünyanın başına yıkıldığını hissetti. Almanya, Hindenburg'lu ve Lüddendorff'lu alman ordusu, o muazzam harp makinesi yenilmişti! İnanılacak şey değildi. Milyonlarca diğer alman gibi, Hitler de daha o an bir harp mücrimi aradı ve buldu: Cumhuriyet! Almanya arkadan bıçaklanmıştı. Bu slogan harp sonrası Almanyasının siyaset hayatına bir baştan ötekine hakim oldu.

Hitler, harpte kahramanca döğüştü. 1914 Ekiminde bir Bavyera piyade birliğiyle cepheye gönderildi. İki defa yaralandı. 1917'e List Alayına verildi ve onbaşılığa terfi etti. Kahramanlığından dolayı iki defa madalya aldı. 1914 Aralığında İkinci Sınıf Demirhaç, 1918 Ağustosunda Birinci Sınıf Demirhaç nişanını verdiler. Ama işte, harp bitmiş, hayaller yıkılmış ve avusturyalı yabancı, bir defa daha açıkta kalmıştı. 30 yaşındaydı, parası ve dostu yoktu, iş sahibi değildi. Hiç bir sahada tecrübesi bulunmuyordu. Bir büyük harpten yenik çıkmış bir memlekette ne yapacaktı? Hitler, sualin cevabını bizzat verdi: Politika!

1918 Kasımının sonunda, keşmekeş içindeki Münihe döndü ve orada politika hayatına başladı.

İ K T İ S A D İ   V E   M A L İ   S A H A D A

Maliye

Bir adım daha

Maliye Bakanlığı yetkilisi şaşkın bir ifade ile karşısındaki genç adama baktı ve sonra hayretle konuştu:

"— Peki, nasıl oldu da duydunuz? Henüz karar aldık. Üstelik, kimseye de bir şeyden bahsetmedik. Fakat isterseniz bir parça daha sabredin, zira hoşunuza gidecek pek çok haberler alacaksınız."

Maliye Bakanlığı yetkilisinin muhatabı bulunan gazeteci, fazla sual sormadı. Zira bir kaç dakika sonra Maliye Bakanlığında bizzat Ferit Melenin başkanlık edeceği bir iktisadi komite toplantısı vardı.

Maliye Bakanlığı yetkilisini hayrete sevkeden, Vergi Reformu Komitesinin aldığı bir kararın basın mensupları tarafından bu derece çabuk duyulmuş olmasıydı. Karar, dolar üzerinden alınan 450 kuruşluk "İstikrar Fonuna Katılma Primi"nin kaldırılmasına dairdi. Kemal Kurdaş devrinde dolambaçlı yoldan alaturka bir kurnazlıkla doların üzerine eklenen prim, hiç bir pratik faydası kalmadığından değil ama, Beynelmilel Para Fonunun bir ikazı ile kaldırılıyordu.

Zahiren basit gibi görünen 450 kuruşluk prim hikâyesi aslında son derece ilgi çekicidir. Meselenin bir başka yönü de Türk Parasının kıymetiyle ilgilidir.

1962 yılının ilk aylarında Maliye Bakanhğında, Hazine dairesinde O. E. C. D., Beynelmilel Para Fonu, Dünya Bankası temsilcilerinin yaptıkları seri toplantılarda, bilhassa Para Fonu temsilcileri kademeli kur tatbikatı olarak kabul ettikleri 450 kuruşluk "İstikrar Fonu Primi"ne olan allerjilerini belirterek, bu fonun kaldırılmasını tavsiye ettiler. Ancak o sıra* larda Maliye teşkilâtının başında bulunan Bakanın pek pasif hareket etmesi, neticeyi sağlayamadı. Üstelik D.P. devrinden kalan kirli bir mirasın devlet bütçesine hayli büyük bir yük tahmil etmesi gecikmeye sebep oldu, 4 Ağustos 1958 kararlarıyla 2.80 den 9.00 liraya çıkarılan doların hazineye dolar başına tahmil ettiği yük 620 kuruştu, bu da, rakamlar büyüdükçe korkunç bir manzara arzediyordu. Hele dış borçlar meselesinde iş oldukça zarar verici hale geldi. Meselâ 1 milyon liralık bir borcu 2 milyon 800 bin lira ile ödemek mümkünken 4 Ağustos kararlarından sonra bu rakam, 900 bin liraya baliğ oldu. Aradaki farkın bir kısmı bütçeden karşılandı. 6 Haziran 1961 tarihli 5/1280 sayılı kararla ise geri kalan kısmın finansmanı düşünüldü ve dolambaçlı bir yoldan "İstikrar Fonuna Katılma Primi" ihdas edildi. Böylece devrin aklıevvel maliyecileri, güya yan kapıdan kemerleri sıkma politikasına halkı sokuyorlardı.

Ferit Melen
İyi bir deparcı

Vatandaştan gelen tepkiyi Beynelmilel Para Fonundan gelen ikaz takip etti. 1962 yılının Şubat ayından sonra bu ikazlar daha da sıklaştı. Gerçi Para Fonu teşkilâtının bir icbar yetkisi yoktu ama, evvelce yapılan bir anlaşma gereğince müdahalede kendinde hak görüyordu. Şefik İnan devrinde mesele gene uyutuldu ve hasıraltı edilmeğe çalışıldı. Bu defa vatandaşın allerjisi belli bir şekilde hissedilmeğe başladı.

Ferit Melen Maliye Bakanlığı koltuğuna oturur oturmaz ilk el attığı işlerden birisi de bu oldu. Vergi Reform Komitesine bu konuda bir tedbir düşünmelerini ve behemâhal bu "İstikrar Fonuna Katımla Primi'nden kurtulunmasını tavsiye etti. Halkın bu çeşit ayarlamalara olan antipatisini çok iyi bilen Vergi Reform Komitesi konuyu inceledi. Komitenin karşısına bu konuda çıkan en büyük baraj, bir gelir kaybı ile karşı karşıya kalınması korkusu oldu. Bütçe dışı da olsa bu derece büyük bir gelir kaybı göze alınamazdı.

Vergi Reformu Komitesi nihayet bir çare buldu. Çare, netameli fonu giderler veya turizm vergileri içinde mütalaa etmek yoludur. Böylece hiç bir kayıp olmuyor, mali politikada vatandaşın karşısına açık yüzle çıkılıyordu. Bulunan formüle göre prim kaldırılacak ve dolar 9 liralık resmi kur üzerinden muamele görecektir. Yalnız turistik maksatlarla döviz satın alanlar, eski prim yerine, ihdas edilen turizm vergisini ödeyeceklerdir.

Karar, şüphe yok ki malidir. Ama Türk Lirasının kıymet kazanması, karaborsada doların altın fiyatlarının düşmesi, ekonomi hayatımıza istikrar gelmesiyle kabil olmuştur. Maliye Bakanlığı bu havayı devam ettirtecek yeni tedbirlerini teker teker umumi efkâra duyuracaktır.

Sanayi

Kazan ve kazandır

Bir aydır, Türkiye radyolarını açanlar geniş bir reklâm kampanyasıyla karşılaşıyorlar. Yeni bir mamulün adı, bu geniş kampanya neticesi artık hemen herkesin malûmudur: Fruko, Fruko, ziyadesiyle meşhur Tamekin meyva sulu değişik tip bir gazozunun adıdır. Denilebilir ki bu yaz aylarında hiç bir mamulün adı, Frukonunki kadar süratle yayılmamıştır. İş hayatının durgun, iş adamlarının çekingen olduğunun söylendiği ve kulaktan kulağa dikkatle, hususi itinayla, büyük gayretle yayıldığı bir sırada yapılan bu 13 milyonluk yatırım, piyasa tarafından adeta emilmiştir. Uzun zamandır lafı edilen "meyvalarımızı değerlendirelim" parolasının bu tezahürü, simdi parlak bir istikbale namzet görünmektedir. Amerikada ve Avrupada bu çeşit işlerin milyonluk rakamlarla ifade edildiği hatırlanırsa ve gıda maddesi sanayiinin hususiyetleri göz önünde tutulursa -ufak fiyatlarla çok büyük ciro- müteşebbislerin yüzünün gülmesini beklemek lâzımdır.

Frukonun serüveni, 1959 yılının sonbaharında başladı. O yılın Eylül ayında iki genç iş adamı, Melih ve Semih Sipahioğlu kardeşler, Türkiyede böyle bir teşebbüse girişilmesi için zemin ve zamanın müsait olduğunu anladılar. Tamek Konservecilik Şirketinin yüzde 22.8 hissesine sahip, batılı zihniyet taşıyan kardeşler paçaları sıvadılar. Amerikada ve Almanyada Hamburg Üniversitesinde İşletme İktisadı tahsil etmiş olan bilgili Melih Sipahioğlu ile kardeşi, Türkiyede meyva suları imalinin, piyasaya kaliteli ve iyi mal sevkedildiği takdirde büyük kazanç sağlıyacağını, ciddi bir araştırma sonucunda elde ettikleri rakamlara dayanarak, tesbit ettiler. İşin bu etüd safhası, İki kardeşe tamamı tamamına 350 bin Türk lirasına mal oldu. Ama iyi iş adamı Sipahioğlular, kurulacak olan tesislerin plânlaması için sarfedilen bu oldukça yüklü masrafı seve seve sineye çektiler. İşletmecilikte plânlamanın bu akıllı tatbikçileri İtalya, Almanya, Fransa ve İngilterede, meyva suyu imalatı konusunu bıkmadan incelediler, önlerine yığılan istatistiklerden, işletme plânlarından fabrikasyonuna, personel meselesinden reklamcılık ve piyasalamasına kadar bütün meseleleri en ince teferruatına kadar kafa patlatarak planladılar. Tabii bu arada iki kardeş, meyva sularının imalâtının, basit bir fabrikasyon işi değil, gerçek anlamı ile bir "büyük endüstüri" olduğunu da farkettiler.

Örnek : İtalya

Aylar boyunca devam eden bu etüd ve plânlama safhasında, Amerikadaki büyük meyva suyu işletmeleri de dahil olmak üzere, Türkiyenin bünyesine en uygun sistemin İtalyan sanayicileri tarafından tatbik edildiği sonucuna varıldı. Planlamada tabiatıyla alanda Türkiyede bundan önce yapılmış olan veya halen piyasada bulunan meyve suyu işletmelerinin katetmiş, oldukları merhaleler üzerine de eğilindi. Bütün bunlardan sonra, iki kardeş, ellerinde mevcut olan sermayeyi bu işe yatırmakta zararlı çıkmayacaklarını anladılar ve harekete geçtiler. İlk iş olarak, İtalyada bu işle meşgul üç büyük firma ile temasa geçtiler. Rigomonti Villa Firmasına şişe yıkama makineleri sipariş edildi. "Vacuum" için ayrı bir şirketle mutabık kalındı. Makineler, şirketle mutabık kaimdi. Makinalar, siparişten birbuçuk yıl sonra, emre amade halde iki kardeşe teslim edildi. Tabii bu arada ve makineler henüz Türkiyeye gelmeden, fabrika için müsait bir yer aranmıştır. Melih ve Semih Sipahioğlu, meyva suyu fabrikasını kurmak için Londra Esfaltı üzerinde cephesi kesme cam olan modern bir bina inşasını düşündüler. Gelgelelim Sipahioğluların tıpkı bazı ülkelerindeki benzerleri örnek alınarak inşasını tasarladıkları fabrika binasına, İstanbul Belediyesi müsaade etmeyince, çarnaçar Alibeyköyünde karar kılındı. İstanbul Belediyesinin cephesi tamamen cam kaplı bir binanın Londra asfaltı üzerinde inşasına neden müsaade etmediği, iki kardeş tarafından elan merak konusudur. Bununla birlikte, şimdiki tesislerin bulunduğu Alibeyköyündeki bina da gerçekten görenleri imrendirecek mükemmellikte oldu.

İsim ve başlangıç

İtalyada, imal edilen makineler Türkiyeye getirilip Alibeyköyündeki binaya monte edildikten sonra, fabrika çalışmaya başladı. İtalyadan getirilen makinelerin monte edilmesi, ehliyetli mühendislerin nezaretinde tamamı tamamına, bir kış mevsimi boyunca devam etti. Fabrikanın, Avrupanın herhangi, bir ülkesindeki bu tip tesislerden hiçbir farkı olmadığı, bu işten anlayanlar tarafından teslim edilmektedir. İki kardeş imal edecekleri meyve suları için Fransızcada "meyve" mânasına gelen "fruit" kelimesi ile gazozlu meşrubat için kullanılması âdet haline gelmiş olan "Cocanına birleşmesinden meydana gelen "Fruko"yu ad olarak seçtiler. Sipahioğlu kardeşler, bir malın piyasada tutması için isminin psikolojik önemini de hesaba kattıklarından Fru-

Semih ve Melih Sipahioğlu
İş bilenin, kılıç kuşananın

ko adı müteşebbislere cazip gelmiştir. Ama Melih Sipahioğlu bununla da yetinmemiş ve geniş çapta bir de anket tertiplemiştir. Anketin sonucu Fruko adının benimsendiğini ortaya koyunca, bütün tereddütler zail olmuştur.

Halen Türkiyenin en modern tesislerinden biri halinde çalışmakta olan Fruko fabrikasında beş çeşit meyve suyu imal edilmektedir. Bunlar Portakal, Vişne, Limon, Greypfrut ve Turunç sularıdır. Fabrika ayrıca, gazoz da yapmaktadır. Siphaioğlu kardeşlerin hedefi meyve suyu çeşitlerinin sayısını 16'ya çıkarmaktır. Amerikanın Pepsi Cola şirketi ile de anlaşmış olan Sipahioğlu Kardeşler, Pepsi Cola'nın Türkiyedeki imal ve satış hakkını satın almışlardır. Türkiyenin, meyve suyu piyasası bakımından "bakir" bir piyasa olduğunu hesaba katan rakip, Amerikan firmaları, şimdi iki kardeşe daha müsait teklifler yapmağa başlamışlardır. Nitekim, Sipahioğlu kardeşlerin Pepsi Cola ile anlaştıklarını duyan rakip Coca Cola firması derhal Avrupa Bürosu Müdürü Commendattore Frach'i Türkiyeye göndermiş ve Sipahioğlu kardeşlerle temasa geçmesini istemiştir.

İyi mala talep

Saatte 12 şişe meyva suyu imal etmekte olan devkari makineler iki kısımdır. Önce meyveler konsantre edilmekte ve kabuklarındaki esans alınmaktadır. Tabiatıyla bu esans da ziyan edilmemekte ve parfümeride kullanılmak üzere saklanmaktadır. Bilahare soğuk hava depolarına konulan konsantre meyve usareleri, şeker ile yumuşatılmış, şerbet haline getirildikten sonra, karbon dioksit gazı ile karıştırılmaktadır. Meyve suyu imali kadar şişeleme de önem taşımaktadır. Başlangıçtan beri ayrı ve nev'i şahsına münhasır şişelerle meyve sularını piyasaya arzetmeye karar veren Sipahioğlu kardeşlerin en büyük derdi budur. Zira, parası peşin verilmiş bulunmasına rağmen, Fruko şişeleri siparişini alan Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası siparişleri zamanında teslim edememiştir. Herşeyi şişelerin teslim tarihini esas alarak tanzim etmiş olan Sipahioğlu kardeşler Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikasının bu gecikmesi karşısında ciddî tehlikeyle karşılaşmışlardır.

Meyve sularının şişeleme safhası başlıbaşına bir fabrikasyondur. Zira önce boş şişeler büyük bir rotatifi andıran bir makinede dezenfekte edilerek yıkanmakta ve temizlenmektedir. Buradan çıkan şişeler "Röntgen" cihazı ile kontrol edilmekte ve buradan da meyve sularının imal edildiği kazanlara sevkedilmektedir. Bu sevk işi otomatik şeritlerle yapılmaktadır. Tabiatıyla şişelerin doldurulması ve kapatılması da insan eli değmeden makineler vasıtası ile sağlanmaktadır. Buna karşılık fabrikada 60 işçi ve 18 memur çalışmaktadır. Ayrıca satış işleri servisinde de 150 kadar memur vardır. Frukoların sevkiyatı işi de, karoserileri değişik biçimde ve özel surette yaptırılmış 14 Kamyon vasıtası ile temin edilmiştir. Üzerinde renkli ve büyük harflerle Fruko yazan bu kamyonlar, hergün daha da artan bayi taleplerini karşılayacak çapta sevkiyat yapamamaktadırlar. Onun için Frukocu kardeşler, bu kamyonların sayısını yakın bir gelecekte 40'a çıkarmayı düşünmektedirler. Şimdilik sadece Ankara ve İstanbulda piyasaya arzedilen Fruko, Türkiyenin birçok yerlerinden sipariş talepleri almaktadır.

Frukonun modern kamyonlarından birkaçı
Para kazanmanın amatör yanı

Yeni bir nesil

Fruko Tecrübesi, bugünkü Türkiye için bir başka bakımdan önemlidir. Her taraftan, çoğu haklı tenkitlere ve hücumlara maruz özel teşebbüs bir derlenme ve toparlanma gayretinin lüzumunu anlamıştır. Bu harekete, yepyeni bir nesil öncülük etmektedir. Yeşilköydeki Çınar Semineri bunun bir işaretidir. Fındık ticaretinden vurgun vurup milyoner olduktan sonra o safhayı aşamamış iş adamları, yerlerini okumuş, tahsilli, görgülü, dünyayı dolaşmış, yabancıların çalışma tarzlarını incelemin ve onların usullerinin avantajını anlamış yeni tip iş adamlarına bırakmaktadırlar. Bunlar, para kazanma zevkinin amatör tarafını da gözden ırak bulundurmamakta, ticareti bir nevi spor saymaktadırlar. Gerçi şu anda bunlar henüz ufak, pek ufak bir ekalliyet teşkil etmektedirler ama a* ralarında gruplaşmakta, meseleleri tartışmakta, "kazan ve kazandır" prensibinin kendilerini de, servetlerini de, memleketi de selamete çıkaracak tek yol olduğunu görmektedirler. Bugünkü demokratik düzen içinde, buna karşı devlet kendilerinden iki şey istemektedir, ama bu iki şeyi mutlaka alacaktır: Kazandıklarının vergisi ve çalışanlara karşı sosyal a* daletin icaplarının tatbiki, Frukocular, bu bakımdan da yeni zihniyete, bir örnektirler.

Bitirdiğimiz sıcak haftanın içinde bir gün, işçilerin soğuk hava tertibatlı iş yerinde, radyo dinleyerek, tertemiz iş kıyafetleri içinde ve serinle* mek için istedikleri kadar Fruko içerek çalıştıkları fabrikada şişman Semih Sipahioğlu bunu memnuniyetle kabul ettiklerini belirtti ve şöyle dedi:

"— Çalışanla, çalıştıranın, kendi aralarında halledemeyecekleri hiç bir şey yoktur. İşte, misali!"

Ama misal, iki esas unsuru şart koşuyor: XIX. Asrın kör değneğini bellemiş "pinti patron" tipinden uzaklaşabilmiş modern iş veren ve tahrik edebiyatına kulak asmayan basiretli işçi, Bunların ikisi ne kadar çok yerde bir araya gelirse, Türkiye o kadar süratli saadete kavuşacaktır.

Arjantin

Generallerin derdi

Geçen haftanın başında Arjantinde Buenos Aires'in büyük caddelerin"de güneşin altında gıcır gıcır beyaz tozlukları ile Deniz piyadelerinin, ellerinde makinalı tüfeklerle dolaşmaya başladığını gören Arjantinliler, her zaman görmeye alıştıkları tip yaptılar, omuzlarını silkip yürüdüler. Gerçekten telâşlı subayların tanklar üzerinde Lâtin Amerikanın sıcak kanlı insanlarına has farfaracılıkla bağırıp çağırmaları, Arjantinliler için ola* ğan işler haline gelmiştir ve bu yüzden olup bitenler kimseyi o kadar ilgilendirmemektedir.

Arjantinde durumun yeniden siyasi bir gerginliği suyun yüzüne çıkarması, Bir generalin, 4. kolordu kumandanı general Federico Torenzo Monteronun, Guido kabinesinde Ordu Bakanlığı ve Arjantin Orduları Başkumandanlığı görevini deruhte etmekte olan General Juan Bautista Loza'yı "tanımadığını" açıklaması ile başladı. Asi general, General Batistanın Arjantin Orduları Başkumandanı olamıyacağını ve bu görevin "en kıdemli general" sıfatı ile kendisine verilmesi gerektiğini ileri sürdü. General Torenzo ayrıca, Lozanın "Peroncu subayları Babasına getirdiğini" ifade etti ve Arjantin Ordusunda geniş çapta bir tasfiye hareketine girişilmesi gereğini belirtti. Arjantin kara kuvvetlerimin de desteğini sağlı* yan Torenzo, kendisine sadık birliklerle birlikte Buenos Aires üzerine yürümeye başlayınca, Loza, çarnaçar istifasını Başkan Guidoya ver mek zorunda kaldı. Loza'nın yerine tâyin edilen Bakan da bu görevi ancak 24 saat uhdesinde tutabildi. Başlangıçta, tamamen orduya ait bir iç mesele yüzünden ayaklandığı belirtilen Toranzonun gönlünde yatan aslanın ne olduğu daha sonra anlaşıldı. General Torenzo "Arjantinin en az beş yıl süre ile demokratik bir askeri diktatörlükle" idare edilmesi gerektiğini söyledi. Tabiatıyla şımarık Torenzo'nun "demokratik bir askeri diktatörlük" dediği idare şeklinin ne olduğu anlaşılamadı. Bu arada ne olduysa Başkan Guidoya oldu ve bir hafta içinde dört defa Harbiye Bakanı değiştirmek zorunda kaldı.

Torenzo isyanı, Latin Amerika ülkeleri için bilinen bir gerçeğin yeniden meydana çıkmasına sebep oldu. Amerikanın ünlü Newsweek dergisinin ziyadesiyle isabetli bir teşhisi ile "Lâtin Amerika generalleri gayet siyasete karışmasalar, acaba ne iş yapacaklar"dı?

Endonezya

Papua'ların kaderi

Geçen haftanın sonunda Washingtonda imzalanan sessiz bir anlaşma 13 yıldan beri devam etmekte olan bir anlaşmazlığa son vermiştir. Amerikan Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın gayretleri ile Endonezya ve Hollanda sırasında Batı Yeni Gine meselesi uzlaştırıcı bir çözüm şekline bağlanmış ve her iki hükümetin yetkilileri arasında Batı Yeni Gine konusundaki anlaşma, imzalanmıştır. Görüşmelere katılan heyetlerin yaptıkları anlaşmayı göre, Hollanda sömürgesi olan Batı Yeni. Gineyi 1 Mayıs 1963 den itibaren Endonezya teslim alacaktır. Fakat Batı Yeni Ginedeki Papua'ların Endonezyaya iltihak edip edemiyecekleri veya bağımsız bir devlet kurup kurmayacaklarını öğrenmek amacı ile Endonezyanın en geç 1969 yılından önce bir referandum yapması anlaşmada yer almıştır. İki hükümet arasında varılan anlaşma, ayrıca yıllardan beri devam etmekte olan gerilla savaşlarının sona ermesini sağlıyacak bir "ateş - kes" maddesi de ihtiva etmektedir,

Varılan anlaşma Batı Yeni Gine meselesini halletmek amacı ile iki devlet arasında arabuluculuk yapmakla görevlendirilen Amerikalı diplomata Elsworth Bunker'in ileri sürdüğü tekliften şekil ve anlam itibarı ile pek

o kadar farklı değildir. Bunker plânı, ihtilaflı tarafların öne sürdükleri şartların aşağı yukarı ortasında bulunmaktadır. Bunker Plânına göre, Hollanda bir yıl içinde çekilecek ve Batı Yeni Gine bir yıl daha Birleşmiş Milletlerin himayesinde kaldıktan sonra Endonezyaya teslim edilecektir. Fakat Endonezyanın inatçı Cumhurbaşkanı Ahmed Soekarnonun Batı Yeni Gineyi 1 Ocak 1963 de ilhak etmek konusundaki kesin ve kararlı tutumu, Bunker planını esas İttihaz eden görüşmeleri bir çıkmaza sokmuştur. Washingtonda ismi açıklanmayan bir yerde yapılan görüşmelerin çıkmaza girmesi üzerine bizzat Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın meselenin çözümlenmesi için sarfettiği gayret birçok batılı müşahit tarafından övülmeye değer bulunmuştur. U Thant Kongo ve Katanga meselesindeki sonuçsuz çabaların yarattığı hayal kırıklığını, Batı Yeni Gine başarısı bir dereceye kadar gidermiş sayılmalıdır.

Jamaika

Yaşasın bağımsızlık

Geçen haftanın başlarında Antillerde Küba ve Haite'den sonra üçüncü büyük ada olan Jamaika, yapılan spektaküler törenlerle bağımsızlığına kavuşmuştur. Bilhassa Romu ve gümüş sahilleri ile tanınan sevimli Jamaika'da son zamanlarda bağımsızlığını kazanan bazı Afrika devletleri gibi zenginlikle fakirlik, siyah ırk ile beyaz ırk yanyanadır. Binlerce aile birkaç muz veya bir avuç fasulye ile doymakta, açlık, işsizlik ve teberküloz artan nüfusu bir hayli sarsmaktadır. Bu haftanın başına kadar Adanın hakimi olan İngiltere, Belçikalıların Kongoda ve Hollandalıların Batı Yeni Ginede yaptıkları gibi, Avrupalı kadın ve çocukları nakletmek için havai hatlar tesis etmemiştik. Zengin Amerikalı ve İngilizler, Jamaika bağımsızlığını kazandıktan sonra yerli halkın gazabından korkarak villâlarım Batmamışlardır. Çünkü Jamaika ne Kongo ne de Batı Yeni Ginedir. Jamaikanın bir yer yüzü cenneti olduğunu söylemek mübalâgalı sayılmama 1 dır. Zira her yıl Jamaikaya gelen 200 bin turist bunun açık bir örneğini teşkil etmektedir.

1 milyon 750 bin nüfuslu Jamaika -Nüfusu İstanbulun nüfusundan daha azdır- ahalisinin menşei Afrikanın her bölgesinden toplanıp İspanyollar tarafından köle olarak getirilen zencilerdir. 3 yüz yıldan fazla bir zamandan beri İngilterenin bir kolonisi olan Jamaika'da soğukkanlı İngilizlerin, sıcakkanlı ve ateşli Jamaikalıları sistemli bir şekilde ve yavaş yavaş "kendi kendilerini idare"ye hazırlamaları bu sevimli adada niçin Castro tipi bir ihtilâlin çıkmadığını anlatmaya kâfi gelmektedir. Jamaika da, Küba gibi şeker ihracı ile geçinmektedir. Fakat Jamaika'nın zengin şeker kamışı tarlalarının üçte ikisi, "beyaz yabancılar", yani İngilizler, Amerikalılar, Portekizli yahudiler ve hatta Suriyelilere aittir. Ziraat işçiliği ile uğraşan siyah halkın çoğunluğu şeker pancarı mahsulü zamanında gündeliğini alıp çalışan ırgatlardır. Bu hasad mevsiminin dışında ise zenciler, kaderlerini muz yetiştirdikleri küçük toprak parçalarına bağlamışlardır.

"Yabancı beyazlar", yıllardan beri adada siyasi bir üstünlüğe sahip olmamışlardır. Çünkü yarısı siyah, yarısı sütlü çukulata kahverengisi ve ancak % 1 i beyaz olan ahali, son savaşın başlangıcından beri kendi kendilerini idare etmektedirler. İşte buyüzden Jamaikalı beyazların meselâ Güney Afrikadeki beyazlarınla kadar merhametsiz ırk ayrımcılığı yoktur. Gerçi zencilerle beyazlar arasında sosyal ve ekonomik bakımdan aykırılıklar varsa da bunlar, siyasete tesir etmemektedir. Yeni Hükümet Başkanı Alexander Bustamante Jamaika halkının tipik bir temsilcisidir. Bustamante 1944 yılında adada yapılan seçimlerde başında bulunduğu İşçi Partisi ile parlamentoda mutlak çoğunluğu kazandığı zaman İngiliz Hükümeti, bunu tıpkı Kenyada olduğu gibi, "Güneş adası" olan Jamaika'nın ebedi barışının kanlı bir ihtilâlde boğulmasına yol açacak vahim bir olay telâkki ediyordu Çünkü bir İrlandalı ile bir melezin oğlu olan 78 yaşındaki Bustmante, Kingston'un fakirler mahallesinde yetişmişti ve halkı grev ve ayaklanmaya teşvik ediyordu. Ateşli söylevleri ile dok ve şeker işçilerini coşturuyordu. Fakat İngilterenin hoşgörürlüğü, Belçikanın Kongolulara gösterdiği müsamahadan elbette fazla olacaktı ve nitekim Sir Alexander Bustamante Nehrunun N'-Krumahın ve Nyerere'nin yürüdüğü yolu takip ederek memleketini bağımsızlığa götürdü.

Bununda beraber 78 yaşındaki Sir Alexander Bustamente İngiltere için pek "tekin" birisi değildir. Çünkü hazırlanan plânlara göre Jamaika Batı Hindistan Federasyonu çerçevesi içinde İngiliz Kolonisine dahil olan diğer komşu adalar ile birlikte bağımsızlığına kavuşacaktı. Fakat Bustamante, İngilterenin bu oyununa gelmemiştir. Zira ihtiyatlı Bustamante, Jamaikanın böyle bir federasyon içinde kendi büyüklüğüne ve nüfusuna uyacak yetkiye sahip olamıyacağından endişe etmiş ve onun için Jamaikada halk oyuna başvurarak federasyonun reddini istemiştir. Az bir çoğunlukla bile olsa Federasyon fikri reddedilince Bustamante bu işten galip Çıkmıştır. Tabiatıyla Londra bundan memnun kalmamıştır. Çünkü İngiltereye göre Jamaika'nın federasyonu reddi, öteki İngiliz adalarını siyasi ve ekonomik alanlarda tabiri caizse "takviyesiz" bırakacak ve Küba'nın kızıl gölgesine itecektir. Bununla birlikte İngiltere küçük siyasi hesaplara rağmen, savunduğu geleneksel demokrasi ilkelerine bağlı kalmış ve siyahlar tarafından çok sevilen Prenses Margaret'i Jamaika'ya bağımsızlık şenliklerine göndermiştir.

Dünya politikasına katılan bu genç devlet halen birçok güç problemler karşısında bulunmaktadır. Jamaika bugün dünyaya alüminyum istihsalinde kullanılan ham maddeyi en fazla ihraç eden ülkedir. Keza turizm ise Jamaikaya yılda 300 milyon Türk lirasının üstünde döviz getirmektedir. Ve bu gibi kaynakları ehliyetli idareciler elinde Jamaika'nın problemlerinin üstesinden gelmeye yetecektir.

K İ T A P L A R

DRİNA KÖPRÜSÜ

(İva Andniçin romanı, sırpça aslından çeviren Nuriye Müstakimoğlu, Altın Kitaplar Yayınevi, Meşhur Romanlar Serisi 30, Ercan Matbaası, İstanbul 1962, 312 sayfa, 12,5 TL.)

İvo Andriç bir yugoslav yazarıdır. Adı, 1961 Nobel Armağanı kendisine verildiğinde dünyaca tanındı. Tanındı ama ilk başta da bir hayli yadırgandı. Öyle ya, dünyada şu kadar ünlü yazar varken ortaya İvo Andriç adlı birisi çıkıyor ve "Drina Üstündeki Köprü" adlı romanı ile Nobel Armağanını alıveriyordu. O günlerde bu armağanın, adı sanı pek duyulmamış bir sırp yazarına verilmesi dolayısiyle jüri üyeleri için dahi ileri geri bir takım laflar edildi. Armağan verilmeye değer eserleri seçenlerin taraflı hareket ettikleri, açıktan değilse bile, el altından ortaya atıldı. Ne var ki İvo Andriçin romanı ingilizce, fransızca, almanca, italyanca, ispanyolca, basılıp da okuyucunun gözleri önüne serildiğinde bu söylentiler birden kesildi. Romanı okuyanlar, Nobel armağanlarını dağıtanlara hak veriyorladı.

İvo Andriçin "Drina Üstündeki Köprü"sü, Nobel Armağanını almasından bir yıl sonra, Türkiyenin pek de alışık olmadığı bir hızla türkçeye de çevrildi. Nuriye Müstakimoğlu tarafından doğrudan doğruya sırpça aslından çevrilen Drina Üstündeki Köprü - Na Drini Çupriya-, türkçeye çevrilirken "Dina Köprüsü" adını aldı.

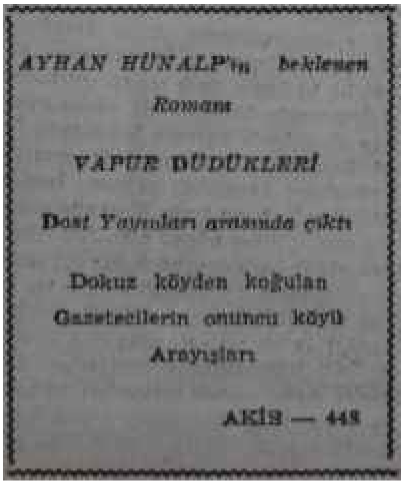
Nobel kazanmış, dünyanın bellibaşlı dillerine çevrilmiş olan kitap, hemen belirtelim ki, bilhassa türk okuyucular için dünyanın şu veya bu milletinden okuyucular için olduğundan çok daha caziptir. Kitaba adını veren köprü, Drina Köprüsü, bir türk köprüsüdür. Kanuni Sultan Süleymanın en azından kendisi kadar ünlü ve büyük Sadrazamı Sokullu Mehmet Paşanın, Savanın kollarından Drina üzerine kurdurduğu köprüdür. İvo Andriç ise, köprünün bulunduğu kasabada doğup büyümüş çocukluğu, delikanlılık anıları bu köprünün üstünde geçmiş bir insandır.

Yazarının hayatına sıkısıkıya bağlı olan kitabı tanımadan önce yazarını tanımakta fayda olduğu kanısı ile önce İvo Andriçi tanıtalım. İvo Andriç 1892 yılında Saray Bosnanın Travnik şehrinde doğdu. Çok küçük yaşta babasını kaybetti, annesiyle birlikte, annesinin memleketi Vişegrada gitti. Drina nehri kıyısındaki bu kasaba İvo Andriçin ilk ve orta öğretimini yaptığı yer oldu. Daha sonra yüksek öğrenimi için Zagrep, Viyana, Krakow ve Graz Üniversitelerinde okuyan İvo, salav tarih ve edebiyatıyla ilgilendi. Memleketinin, Avusturya - Macar İmparatorluğunun idaresinden kurtulması için slav ihtilalci teşkilâtlarına girdi. 1914'de Avusturya Veliahdı Ferdinandın bir ihtilâlci arkadaşı tarafından vurulması üzerine hapsedildi. Bir yıl hapis yattı. 1917'de aftan faydalandı. Üniversite Öğrenimini tamamladı. İlk Dünya Savaşının sonunda Yugoslavya devleti kurulunca Hariciyeciliği meslek olarak seçti. İkinci Dünya Savaşına kadar bu meslekte çalıştı. Bu savaş çıktığında Yugoslavyanın Berlin Büyükelçisiydi.

1918 yılında yayınladığı hapishane hatıraları ile edebiyat dünyasına giren İvo Andriç, 1919 da lirik bir neşir kitabı, ertesi yıl ise bir hikâyeler cildi yayınladı. İvo Andriçin asıl büyük eserleri, 1945'den sonra yayınlanan "Travnik Kroniği", "Matmazel" ve "Drina Üstündeki Köprü" adlı eserleridir.

Yugoslavyanın bu gerçekten dünya çapındaki büyük yazarı, 1961 Nobel Edebiyat Armağanını yüzdeyüz hak ederek aldı. Böylece de hem kendi adını, hem milletinin adını, hem de bir büyük türk eserini dünyada saygı ile andırdı.

"Drina Köprüsü" veya "Drina Üstündeki Köprü" adlı roman, konu olarak bir kasabayı, bu kasabadan geçen bir nehri ve bu nehir üstündeki köprüyü ele almaktadır. Kasaba, Saray Basmanın Vişegrad kasabası; nehir, Savanın bir kolu olan Drina ve köprü de, nehrin iki yakası üzerine Kurulmuş kasabayı bağlayan Drina Köprüsüdür. Yazar romanında bu köprünün kuruluşundan Saray Bosna Sulkastına kadar geçen 350 yılı anlatmaktadır. 350 uzun yıl ve ayakta dimdik kalan köprü!.. İnsan eliyle yapılan ve 350 yıl tabiatın her türlü âfetine dimdik göğüs gerdikten sonra gene insan eliyle, dinamitlenerek ortasından ikiye bölünen bir köprü. 350 yıl süreyle köprünün üstünden ve etrafından gelip geçenler.. Osmanlı hakimiyeti, savaşlar sonra köprünün (evre* sinde yaşayan tipler. Sırplar, türkler, avusturyalılar, macarlar yolunu şaşırmış italyanlar, pomaklar.. Bunların aşkları kinleri, dostlukları, düşmanlık ları, tasada ve sevinçte kah ortak, kah düşman oluşları. İslâm Dünyası ile Hristiyan dünyasının köprübaşı olan bir kasaba. Efsaneler, savaşlar, ülküler, ihtiraslar... Sonra bildiğimiz, içinden çıkıp geldiğimiz evler, tipler, Mütevelli Ali Hoca, kasabanın yan delisi Tek Göz, dimdik sırp papazı, iki büklüm haham, sel baskınları, yangınlar, istilâlar, kasabanın Osmanoğullarının hakimiyetinden çıktığını bir türlü hazmedemeyen Şemsi Bey....

Bütün bunlar bir şiir havası içinde öylesine ustalıklı, öylesine içten duyularak ve yaşanılarak yazılmış ki şaşmamak mümkün değil. "Drina Köprüsü"nde herşey var. Romanı okurken sanıyordunuz ki, köprü ile birlikte siz de 350 yıllık bir hayatı yaşıyorsunuz. Taa Sokullu devrinden başlıyor, köprünün mimarları, vekilharçtan ve Vişegradlılarla birlikte nesilleri toprağa vererek 1014 yılına kadar geliyorsunuz. Büyük bir sanatçı, usta bir psikolog olan İvo Andriç, sizi alıp sürüklüyor. Nereye kadar? Taa Romanın sonuna, Mütevelli Ali Hocanın ölümüne, köprünün dinamitlenmesine kadar.

Drina Köprüsü şimdi bir harabedir. Ortasında on, onbeş metrelik bir kısım, 1914'de dinamitlendiği zaman uçmuş gitmiştir. Köprünün bir başından bir başına geçilmiyor artık. Köprü, köprülükten çıkmıştır. Köprü köprülükten çıkmıştır ama, İvo Andriç, beyaz mermer köprüyü ruhlarda kurmuştur. Vişegradın hristiyan, müslüman ve musevi halkı arasındaki köprü, aradan 350 değil, 3050 yıl da geçse dinamitlenecek gibi değildir. Drina Köprüsü dün olmazsa bugün, bugün olmazsa yarın yıkılabilirdi. Ama İva Andriçin dünya edebiyatına kazandırdığı Drina Köprüsü ne yarın, ne de daha sonra yıkılacak bir eserdir. Sokullunun ölümsüzleştirdiği Drina Köprüsünü, İvo Andriç unutulmazlaştırmıştır.

Feza

Tekniğin zaferi

Geçen haftanın başlarında bir gün Başkentte, Bakanlıklara giden troleybüsün içinde iki genç adam konuşuyordu. Konuşmalarından dünya meseleleriyle yakından ilgilendikleri anlaşılan gençlerin biri :

"— Peki, dedi, bu adamların ikisi birden fezaya çıktılar ama, ya ikisi birden geriye dönmezse ne olacak?". Arkadaşı hemen cevap verdi:

"— Merak etme, elbette Ruslar onların yerine dünyaya gösterecekleri birer dublör hazırlamışlardır bile!.." Gerçekten Sovyetlerin son denemesi, başlangıçta dünyaya açıklanır gibi görünmekle beraber yine de büyük bir gizlilik içinde cereyan etti.

Bir kere uçuşun başladığı, tam Berlin duvarının inşasının yıldönümünde, tantanalı bir sekilde ilan edildiği hâlde biteceği tarih hakkında hiçbir bilgi verilmedi. Fezaya gönderilen astronotların biyografileri, efsaneleştirilerek verildiği hâlde bu iki li uçuşun mahiyeti ve amacı açıklanmadı. Astronotların her an bulundukları yer bilindiği ve bugünkü teknikle iniş ve atılış noktalarını kesin olarak hesaplamak kabil olduğu hâlde bu konudaki bilgiler titizlikle gizlendi.

İşte bu gizlilikler sebebiyle az gelişmiş ülkelerde olay nekadar efsaneleştiyse, ileri batı ülkeleri halkı da yine herşeyden şüphelenmeğe devam etti. Hattâ Krutçef ile Astronotların televizyon ekranında karşılıklı görülmelerini önceden çekilmiş bir filme atfedenler bile oldu. Bu aslında hiç de garip değildi, yalancının mumunun yatsıdan daha geç zamana kadar yandığı görülmemiştir. Sovyetler batı dünyasında "yalancının evi yanmış, kimsecikler inanmamış" ata sözünün kurbanı olmuşlardı!

Uçan adamlar

Aslında işlerin gizli kapaklı yapılması ve buna mukabil olayın siyasi propaganda konusu edilmesi bir yana, deneme büyük bîr teknik başarıdır; Başkan Kennedy'nin de dediği gibi; Rusların Amerikalılardan ileride olduğunu açıkça göstermektedir. Siyasi maksatlarla söylenenler ayıklansa bile olaydan geriye birçok ilgi çekici sonuçlar kalmaktadır. Herşeyden önce, denemeye katılan Andreyan G. Nikolayef ile Pavel R. Popoviç hiç değilse kırdıkları çok önemli dünya rekorlarıyla öğünebilirler. Hattâ bu, daha yere inmeden kendilerine "feza şampiyonları" "feza milyonerleri" adlarının takılmasına, fezada katettikleri milyonlarca kilometrelik mesafe sayesinde büyük şöhret kazanmalarına sebep oldu. Haftanın sonunda Kremlin meydanında yapılan büyük bir karşılama ye kutlama töreninde millettaşları tarafından bağrına basılmaya bu yüzden hak kazandılar.

Andreyan Nikolayef, Moskovaya 550 kilometre uzakta bir devlet çiftliğinde 1930 da doğmuştur. Kendisinin çocukluğunda yüksek bir ağaca çıkarak oradan uçmayı düşündüğünü, hattâ arkadaşlarını da bu yönde iknaya çalıştığı yolunda bir hikâye, astronot arkadaşları arasında anlatılmaktadır. Fakat, Rusların, 2 numaralı astronotu Tıtof'un söylediğine bakılırsa, küçük Nikolayefin basireti galip geldiğinden olacak ki, sonradan bu teşebbüsünden vazgeçmiştir.

Babası gibi Nikolayef de civardaki ormandan odun kesmekle işe başladı, onun 1944 de ölümünden sonra, ağabeysi İvan da odun keserek kardeşlerine bakmağa başladı. Nikolayef önceleri bir doktor olmayı çok istiyordu, fakat talih onu da orman mektebine girmeğe zorladı, neticede ormanda ağaç kesen işçilere posta başı tayin edildi. Askerlik çağı gelince hava kuvvetlerine ayrıldı ve bir uçakta telsizci olarak görev aldı. Ancak çocukluğundanberi uçmağa can atan ateşli Nikolayefi böyle nisbeten pasif bir iş tatmin etmedi, o kendi uçağının pilotu olmağı istiyordu. Nihayet 1954, de katıldığı pilotluk kursunu bitirdi, avcı pilotu oldu; 1959 danberi de astronot olarak staj görmektedir.

Nikolayefin astronot olarak seçilişinde bir hâdisenin önemli rolü olmuştur: Bindiği avcı uçağında motorun stop etmesi üzerine uçağını terketmeyerek onu sağ salim yere indirmeğe muvaffak oluşu amirlerinin dikkatini çekmiş ve o sıralarda aranılan astronot adaylarından birisi olarak onun adı bildirilmiştir.

Nikolayefin ailesi kalabalıktır, tam altı kardeştirler, annesi sağdır. Ailesindeki fertlerin sayısının çöktüğü yönünden Pavel Popoviç de arkadaşına uymaktadır; iki erkek iki de kız kardeşi vardır.

Bu astronot da 31 yıl önce Ukrayna da doğdu. Naziler memleketini işgal ettikleri zaman Popoviç 11 yaşındaydı. Harbin fecaatini küçük yaşta görerek çok erkenden olgunlaştı. Tahsili harp yüzünden yarım kaldığından

Sovyet feza adamları bir arada

Medeniyete yeni adımlar

savaş biter bitmez gündüzleri çalışmağa, akşamları da civardaki yapı-usta okuluna devam etmeğe mecbur kaldı.

Ancak harbin içersinde büyümüş oluşu onun ruhundaki askerlik ateşini alevlendirmişti. Askerî havacılık okuluna girdi. 1951 yılında mezun olurken verilen baloda aynı yaştaki esmer güzeli Maria ile tanıştı, fakat görevlerinin başka başka yerlerde oluşu onların 1955 yılına kadar evlenmelerine mani oldu. Maria, da, Popoviç gibi bir pilottur, hattâ 1958'e kadar kocasından daha fazla saat uçuşu vardı. Popoviç ailesinin Nataşa adında 6 yaşında bir çocukları vardır.

Yeni gelişmeler

Astronotların katlandıkları üç ve dört gün süren ve 2,5 milyon kilometrelik bu zahmetli yolculuğun amacı nedir ve adamlar neden dünyanın gözünde birdenbire böyle kahraman kesilivermişlerdir? Sorunun cevabını verebilmek için Amerikalıların ve Soyvetlerin birbirinden ayrı olarak ve farklı metodlarla gerçekleştirmeğe çalıştıkları ay yolculuğu konusuna bir bakmak gerektir.

Kozmonot Popovich fezada
Yeni ufuklara doğru

Tarihin eski devirlerindenberi insanların en büyük ideallerinden biri haline gelen, üzerine hayaller kurulup romanlar yazılan ay yolculuğu nihayet önümüzdeki beş yıllık süre içinde gerçekleşecek gibi görünmektedir. Hattâ Rusların bu son denemeleri yolculuğun tarihini daha bile önceye almış olmaktadır. Ay yolculuğunda zorluk nedir, hangi müşgüllerin yenilmesi lâzımdır?

İlk zorluk yer çekimi alanını aşabilmektir; bu, eldeki roketlerle artık mümkündür. Yalnız ay dolaylarına fırlatılabilecek ve içersinde insan taşıyan - yani bir veya daha çok insanın seyahat süresince yaşamalarını sağlıyacak gıdaları ve araçları da birlikte götüren- bir feza taşıtına gereken hızı verebilecek, büyüklükte bir roket halen Ruslarda mevcuttur. Amerikalılar ise bu maksatla Satürn projesi üzerinde hızla çalışmaktadırlar. Gerçekten içersinde insan bulunan bir kapsülün - meselâ John Glenn'in fezada dolaştığı kapsülün- ay etrafındaki bir yörüngeye yerleştirilmesi kabil ise do aslında aya gidip dönecek bir kapsülün çok daha ağır ve büyük olmasından dolayı Amerikalıların ellerinde bugün mevcut roketler bu işe yetişmemektedir.

Bugün, Amerikalıların seri hâlde imâl etmekte oldukları Thor veya Jupiter roketleriyle ancak 140 kiloluk bir kapsül ay yüzeyine indirilebilir. Atlas veya Titan roketleriyle bu ağırlık sınırı 450 kiloya yükselmektedir. Bu ağırlıkta bir kapsül ise maksada elvermediğinden 1800 kiloluk bir feza gemisini aya indirebilecek veya 2700 kiloluk bir aracı, ayın, çevresinde peyk haline sokabilecek olan 650 ton tepki gücündeki Saturn roketinin işler hale gelmesi için beklenmektedir.

Yeryüzünde aya gidilmesi muhtelif şekillerde olabilir; doğrudan doğruya büyük tepki gücünü haiz roketlerin burnunda ve tek kademede veya önce ay çevresinde bir yörüngeye girmek sonra da aracın hızını düşürüp ay yüzeyine inmek suretiyle iki kademede...

Bu iki metodun ikincisinin yakıt ekonomisi ve dolayısıyle roket gücünden tasarruf bakımından daha elverişli olduğu hesaplar sonucunda anlaşılmıştır. Çünkü ayın çevresindeki bir yörüngeye yerleştikten sonra astronotlar yeryüzünden o noktaya kadar kendilerini götürmüş olan feza aracını terkederek daha hafif ve yapılış bakımından daha basit olan diğer bir "iniş gemisi"ne bineceklerdir. Bu sayede hem kendilerini, ayın çevresinde izleyen bir "ana gemi"ye malik oldukları için, daha emin hissedecekler hem de daha küçük ve hafif olan iniş gemisiyle aydan havalanmakta zorlukla karşılaşmayacaklardır.

Bütün bu teoriler görünüşte çok parlak fikirler olmakla beraber tatbikatta daima güçlükler çıkarabilecek hususlardır. Bir kere feza boşluğunda bir araçtan ötekine geçmenin ancak gayet iyi eğitilmiş astronotlara vergi olduğu açıktır. Sonra ay yüzünden dönüşte iniş gemisinin ayın çevresinde dönmekte olan ana gemiye yanaşabilmesi, ancak "Randevu tekniği" denilen bir tekniğin geliştirilmesine bağlıdır. Randevu tekniğinden maksat şudur: fezada iki cismin birbirine yanaşabilmesi için o cisimlerin mutlaka aynı yörüngeye girmeleri ve aynı anda aynı noktada birleşecek şekilde harekete başlamaları şarttır. Yoksa önce yörüngeye girip sonra birbirine yaklaşmak imkânsızdır, zira bunun için gerekli hızlanma veya yavaşlama yörüngenin değişmesine sebep olur, tersi de kabil değildir. Aynı bir yörüngeye girmeksizin iki cismin fezada birbirine yanaşıp uzunca bir süre birlikte hareket etmesi kabil değildir.

İşte yüzbaşı Nikolayef ile Albay Popoviçin başardıkları denemenin önemi de Rusların artık ay yolculuğunda bu safhayı gerçekleştirmeği başardıklarını göstermesidir. Bu denemenin büyük başarıya ulaşması Sovyetlerin ay yolculuğundaki önemli bir avantajlarını teşkil etmektedir. Zaten bunun üzerine önümüzdeki iki yıl içersinde Aya gidileceği yolunda haberler duyulmağa başlamıştır.

Son Sovyet denemelerinin diğer bir yönü de Amerikalıların bir süredenberi fırlattıkları MIDAS serisi -Missile Defence Alarm Sistemi- yani güdümlü mermilerden korunma alarm sisteminin pratik olarak işe yaramaz hâle getirilebileceğinin anlaşılmış olmasıdır.

Bu da olayın askeri cephesidir: gerçekten son denemeye kadar MIDAS serisi peykler vasıtasiyle meydana getirilen güdümlü mermi hücumlarına karşı gözetleme duvarının hiçbir suretle tahrip edilemeyeceği sanılıyordu. Amerikalıların Sovyet ülkesi üzerinden 20 - 30 bin metre yük-

sekten uçurarak casusluk yaptırdıkları U-2 uçağının günün birinde Sovyet roketlerinin kurbanı oluvermesi üzerine alelacele uygulamağa başladıkları MIDAS sistemi de böylece tehlikeye düşünce Batı savunmasının güdümlü mermi hücumlarına karşı yeniden gözden geçirilmesi ve bu arada tabiî birkaç yüz milyon doların da boşa gitmesi - zarureti doğmaktadır.

İngilteredeki Jodrell Bank radyo teleskobunun müdürü, ünlü bilgin Sir Bernard Lovell bu yüzden şöyle demiştir:

"— Şayet iki Rus astronotu fezadan yere tek bir kapsülün içersinde dönerlerse hiç şaşmam. Çünkü onlar zaten fezada birbirlerine okadar yaklaşmışlardır, ki!." Yine ayni bilgin Amerikalıların MIDAS peyklerinin artık birer armut gibi düşürüleceğini söylemektedir.

Amerikalıların tepkisi

Amerikalılar, Anglosaksonlara has soğukkanlılıkla, olayı gayet normal karşıladılar, hatta Sovyet televizyonundan naklen verilen astronotların canlı resimlerini, geçen ay fırlattıkları TELSTAR peykiyle Amerikaya nakletmeği bile teklif ettiler; Ruslar nazikâne bir şekilde bunu reddedince filmlerini alıp gösterdiler. Buna rağmen Amerikan halk efkârında denemelerin büyük bir heyecan dalgası yarattığı muhakkaktır.

Öte yandan içersindeki iki astronotla birlikte iki hafta süreyle yeryüzünün çevresinde dönüşü sağlayacak olan GEMINI projesinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan TITAN -2 roketinin İmâline hm verilmiştir. Bu roket şimdiki hâlde ancak 1964 yılında hazır olacaktır. Bu GEMINI projesi denemeleri sırasında randevu tekniği de uygulanacak ve içi boş bir ikinci kapsülün GEMINI'ye yanaştırılması ve astronotların ona geçmeleri denenecektir. 9u hâlde Amerikalıların bugün Sovyetler tarafından gerçekleştirilen, randevu tekniğini, bugünkü tempoyla, 1964 ten önce deneyemeyecekleri anlaşılmaktadır. Mamafih Amerikan Senatosunda feza programına yeniden tahsisat ilâvesi için bu vesileyle bir kampanya açılması da beklenmektedir, ilgililer ise hâlen Amerikanın feza konusunda para ile yapılabilecek her türlü çatılmaları zaten yapmakta olduğunu belirtmektedir. O hâlde Amerikanın teknjk potansiyelini arttırması, yani yabancı ülkelerden deha çok sayıda bilgili ve kafası işler ilim adamı ve mühendis getirtmesi icabetmektedir. Oysa ki buna da yürürlükteki Amerikan kanunları cevaz vermemektedir. Çünkü bu kanunlara göre feza araştırmalarında Amerikan vatandaşı olmayanlar çalışamaz.

KADIN

Tıb

Kobay Kadınlar

Genç kadın önce elindeki küçük sarımtrak hapa sonra etrafını saran beyaz gömlekli doktorlara baktı ve daha fazla bekitmeden hapı ağzına götürdü, yuttu. Gözlerinde hem korku hem de umut vardı.. Bu işe gönüllü olarak katılmıştı. Bir hap insanlığın kaderi üzerinde rol oynayabilecek ve sonuç başarılı olduğu taktirde yeryüzünde milyonlarca çocuk, istenmeden dünyaya getirilmek, sürünmek faciasından kurtulacaktı. Bu sayede insanların birgün birbirlerini yok etmek sorunda kalacak kadar artacakları inancı da böylece iflâs etmiş olacak, bütün toplumlar daha mutlu daha müreffeh, daha insanca bir yaşayışın hayalini kurabileceklerdi... Fakat hapı yutan heyecanlı genç kadın o anda insanlıktan çok kendisini düşünüyordu. Fakirdi, Tek bir odada oturuyor, her yıl muntazaman çocuk doğuruyordu. Artık çocuktan bıkmıştı. Onları aç ve çıplak gördükçe kendi kendisinden utanıyordu.

Hâdise 1956 yılında Porto-Rico'nun merkezi San Juanda geçiyordu. Kadına henüz sâdece hayvanlar üzerinde denenmiş olan bir ilâcın bütün muhtemel mahsurları anlatılmış fakat o gene de gönüllü olarak yapacağı bu işten vazgeçmemişti. Onu yüzlerce binlerce başka Porto-Rico'lu kadın takip etti, İstedikleri tek şey beş altı çocuk sahibi olduktan sonra artık bu işe bir son vermek veya hiç olmazsa bir süre çocuk doğurma tehdidinden kurtulup kendilerine daha iyi bir hayat şartı hazırlamak üzere hür kalmaktı.

Porto - Rico denemeleri umut verici sonuçlar verdi. İki yıllık bir süre içinde binden fazla kadın kendi arzuları ile doğumu kontrol edecek olan hapları almış ve bu süre içinde hem çocuk yapmamış, hem de sıhhatlerinden hiçbir şey kaybetmemiş, aksine huzura kavuşmuşlardı. Porto - Rico da bu hapları keşfeden ve yıllarca bu hapların üzerinde çalışan iki doktor da Amerikalıdır. Gregory Pincus muayenehanesine gelen kadınların en büyük derdinin çocuk doğum meselesini kontrol altına alamamaları olduğunu görmüş ve bu zavallı fakir kadınlara bunun için bilgi vermeye çalışmıştır, fakat bu konudaki bütün bilgiler bir takım güçlükler arzediyordu. Zenginler nasıl olsa doğumu kontrol etme metodlarını kendiliklerinden öğreniyorlardı, okur yazar bile olmayan bir halk kütlesi için ise bunları öğrenmek ve tatbik etmek gerçekten güçtü. İşte, Dr. Pincus bunun içindir ki doğumun kontrolünü çok basitleştirilecek birşey aradı ve bunun için de arkadaşı Dr. John Rock'u beraber çalışmaya davete etti. Dr. Rock ta kadınların bu konuda mutluluklarını sağlamak için yıllardan beri çalışıyor fakat o arkadaşının aksine çocukları olmayan kadınları çocuğa kavuşturacak çareleri aramakla meşgul oluyordu. Her iki doktor da böylece, kadınlara yardımcı olmak ve bu yoldan da dünyayı tehdit eden en büyük tehlikeye, nüfus artışı tehlikesine karşı beraber çalışmaya koyuldular.

Denemelerini önce Progesteron üzerinde yaptılar. Yüzde yirmi başarısızlık elde etmişlerdi. Yüzde yüz başarı temin etmedikçe ilâç, amaca hizmet edemezdi. Üstelik Progesteronun bu vazifeyi başarabilmesi için muazzam bir miktarda kullanılması gerekiyordu ve bunun mahsurları vardı. Dr. Pincus bundan sonra geceli gündüzlü çalışmaya başladı ve az miktarda kullanıldığı halde çok yüksek bir başarı sağlayan ve kimyevi kompozisyonu bakımından da Progesteronu çok hatırlatan bir sentetik madde buldu. Bu yeni madde alındığı süre içinde, doğrudan doğruya kadında yumurtaların teşekkülüne mani olmakta ve muvakkat bir kısırlık meydana getirmektedir. İlaç bırakılır bırakılmaz ise kadın yumurtalığı en normal şekilde faaliyetine devam etmektedir. İlacın başkaca bir mahsuru olduğu da altı senelik dikkatli bir denemede meydana çıkmamıştır. Hatta bunun kısırlığı da tedavi edebildiği iddia e-

Gerçekten korkunç mu ?

Jale CANDAN

Yaz başında Varşovada toplanan bir milletlerarası kongrede, Birleşik Amerikada, Ürdün, Kanada Hindistan ve yirmi avrupa memleketinden gelen iki yüz delegenin dünya nüfusundaki artış ve doğumları kontrol Meselesi üzerindeki tartışmaları dünya basınına "İnsanlığın Büyük Problemi" olarak geçmişti. Hindistan delegesi, Lady Rama Ran bütün dünyayı düşündürecek bir ifşaatta bulundu ve memleketinde nüfusun yılda yedi milyon nispetinde arttığını, yeni kuşak mutlak bir açlığa mahkûm olduklarını, bu bakımdan sıhhi tedbirlerle, hastalıkları ve ölüm nispetini azaltmakla belki de Hindistanı daha büyük bir felâkete sürüklemiş olmak gibi acı bir duruma düştüklerini söylemiştir. Lady Rama Rana göre Hindistanda, günde iki bin hesabı ile, şimdiye kadar iki yüz bin kişi kısırlaştırılmıştır. Hindistan delegesinin sözlerinden şu mâna çıkmıştır ki: kendi memleketi için, doğum kontrolünün yapılıp yapılmaması konusu çok lüks bir tartışma konusudur, üzerinde durulacak şey, doğumu kontrol için piyasaya sürülen hapların aşırı fiyatıdır. Delege konuşmasını bitirirken çok realist bir cümle sarfetmiş ve bu hapların ucuzlatılmasını istemiştir.

Hindistanın durumuna düşmeden bu kadar realist olmak gerçi imkânsızdır ama 7 milyon 500 bin nüfuslu müreffeh ve mutlu İsveçte "Plânlı Aile" sisteminin çoktan yürürlükte olması oldukça düşündürücüdür. İsveçte ki, vatandaşların yalnız hastalıkları, işsizlikleri, ihtiyarlıkları değil annelerin yaz tatilleri, 16 yaşından küçük çocukların harçlığı, ev kadınının bir takım ihtiyaçları bile devlet baba tarafından garanti edilmiştir işte bu İsveçte, bir nüfus veya açlık problemi söz konusu olmadığı halde, doğumların kontrolü serbesttir. "Plânlı Aile" anne ve babanın istedikleri zaman çocuk sahibi olabilmelerini sağlamaya çalışan bir sistemdir. Bu sistemde halk eğitimi yapan müesseseler, doktorlar, sağlık merkezleri anneye gerekli bilgi ve araçları serbestçe verirler. Çocuğunu bir takım maddi veya manevi zorluklara rağmen doğurmak isteyen anneye nasıl her türlü maddi ve manevi yardımlar yapılıyorsa, herhangi bir sebeple, gelişi güzel çocuk doğurmak istemiyen anneye de bütün kolaylıklar gösterilmekte, özel durumlarda bazı şartlarla, kürtaja da izin verilmektedir. Yeni doğan bir çocuğun ailenin hayat seviyesini düşürmesini, aile ve toplum için zararlı gören bir zihniyet yeni doğan çocuğu, bütün müesseseleri ile kanatları altına alırken, istenmiyen çocuğun doğmasında da bir fayda görmemektedir. Üst Üste gelen çocuklar bazen annenin sağlığını tehdit edebilir veya ailenin huzur ve düzenini bozar. Ruh sağlığı ve toplum mutluluğu bakımından bu çok önemlidir. İstenmiyen bir çocuk kolaylıkla problem çocuk olabilir. Bir ailenin, ekonomik şartları da bazen o aileyi plânla hareket etmeye itebilir. Özel durumlar vardır ve bir ailenin bir devre çocuk istememesi hiçbir zaman çocuk istememesi demek değildir. Plânlı aile sistemi ailenin, çocuğu daha çok değerlendirdiğini ve isteyerek çocuk doğurmanın ailelere daha derin bir sorumluluk duygusu verdiğini göstermiştir.

Türkiye de bugün, bir, fazla nüfus artışı meselesi karşısındadır. Beş yıllık kalkınma plânı bu bakımdan nüfus politikamız üzerinde durmuş ve % 3 üç nüfus artışının % 7 kalkınmayı sıfıra indirebileceğini açıklamıştır. Buna karşı gösterilen çâre doğumun kontrolünü yasaklıyan kanunların kaldırılması ve aile plânlamacının, zannedersem İsveçtekine benzer şekilde, memleketimizde tatbik edilmesinin sağlanmasıdır. Plânda doğumun kontrolünü mümkün kılan hapların memlekete sokulması da istenmektedir. Aynı konu İstanbulda "Ekonomik ve Sosyal Etüdler" derneğinin tertiplediği büyük seminerde de tartışılmış fakat bu konferansa katılan Türk ve yabancı bilim adamları bir fikir birliğine varamamışlardır. Doğumun tahdidi birçok kimselerde gerçekten korkunç bir deyim etkisi yapmaktadır. Akla ilk gelen şey kadının kısırlaştırılması, piyasaya yeni sürülen harika ilaçlar ve milletçe zayıflamadır.. Oysa ki İsveçin aile plânlamasını düşünmek ve Hindistanın durumuna düşmeden bu sistemi ciddi şekilde etüd edip, medeni şekilde tatbik etmek lâzımdır kanısındayım. Bütün mesele bence "Plânlı Aile" sisteminin tatbikini gerçekten kolaylaştıracak olan hapların uzun bir deneme devresi geçirmesine bağlıdır.

dilmektedir. Dr. Rock çalışmalarını bu alana teksif ederek baz: şaşırtıcı sonuçlar elde etmiştir.

Kadının hürriyetine doğru

Doğumu kontrol haplarının henüz bir deneme devri geçirdiği muhakkaktır. Zamanın da bu hapların lehinde çalışması halinde dünyanın büyük bir sosyal reform geçireceğini söylemek mümkün olacak ve iktisadî, zorluklar sonunda meydana çıkan hu durum kadını istediği zaman çocuk yapma hürriyetine kavuşturarak birçok yeni sosyal değişikliklere yol açacaktır. İşte bu bakımdan ve dini inançlar yüzünden doğumu kontrol altına alan hapların pek çok güçlüklerle karşılaşacağını fakat eninde sonunda zafere ulaşacağını söylenmektedir. Çünkü kadınlar onu tutacaklardır.

Yeni Chanel

Tanınmış fransız terzisi Chanel 962 - 963 kış modasını teşhir etti. Chanelin yeni koleksiyonu eskileri kadar ilgi çekti ve büyük terziye erişilmez kadın, sıfatını kazandırdı. Uzun meslek hayatında Chanel modada birçok ihtilâller yapmıştır ve kadını bugünün dinamik, enerjik kadınına yakışacak şekilde giydirme çabasını dünyaya kabul ettirmiştir. Kısa etek, kısa saç modasını çıkarmak cüretini gösteren terzi Chanel' dir ve ilk kısa saçı bir baloya giderken kendinde denemiştir.

Chanel çok kadınvari fakat o nispette sade kıyafetleri ile tanınmıştır. Chanel tayyörleri adeta "klasik"leşmiştir. Bu yıl Chanel meşhur tayyörlerimi vücuda biraz daha yakınlaştırmıştır. Geçen yılların su taşlar yerine bu yıl Chanel tayyörleri, ince biyelerle, süslenmiştir. Bu tayyörlerde prensip düz hat ve teferruat zenginliğidir. Bu da kadına sadelik içinde kadınvari giyinme imkânını sağlamaktadır.

Tweed ve jerse karışımı

Yeni Chanel modasının özelliği tweed ve jarse karışımıdır. Tweed bir tayyör jarse kumaşla astarlanmış, jarse biyelerle ve jarse bir yaka ile süslenmiştir. Tayyörün bluzu da aynı jarseden yapılmış ve kalçaların üstünde eteğe birleştirilmiş, yarısı jarse, yansı tweed bir elbise halini almıştır. Veya tweed mantolar jarse ile astarlanıp aynı jarseden yapılmış vücuda yakın sade elbiselerle takım olarak kullanılmıştır.

Chanel mantoları düz hatlı, vücuda yakın mantolardır. Çoğunda pelerin yakalar vardır. Omuzlar hafifçe beslenmiş ve bel yeri ayrıca bir ince parça ile gösterilmiştir. Gece elbiseleri uçucu kumaşlardan, pliselidir. Gece için Chanel beyazı ve siyahı seçmiş. Gündüz kıyafetleri için en göz alıcı renklerden sakınmamıştır.

T İ Y A T R O

Paris

Anouilh'un yeni oyunu

Louis Jouvet'yi uzun yıllar barındırmış olan Comedie des Champs - Elysees tiyatrosuna, şimdi Claude Sainval yerleşmiştir. Anouilh'un oyunlarının çoğu bu şık ve zarif tiyatroda oynanmaktadır. Son yazdığı da öyle olmuştur: "L'Orchestre" ile "La Foire d'Empoigne".

"L'Orchestre" bir perdelik bir "piyes - konser". Gerçekten kontrbasistin hela aralığında canına kıymasıyla biten bir trajik fars! Anouilh bize küçük bir kaplıca şehrinin kadınlar orkestrasını, bahçe müzisyenlerinin küçük kavgalarını, "esnaflık'larını, bütün gülünçlüğü ve zavallılığı içinde tanıtıyor. Annesinin bir zamanlar böyle bir kadınlar orkestrasında keman çalmış olduğu hatırlanırsa, "Orkestra"da Anouilh'un çocukluk hatıralarının acı, tatlı izlerini bulmak mümkündür.

Anouilh'un asıl ilgi çeken oyunu, bu "lever de rideau"dan sonra oynanan iki bölümlük "La Foire d'Empoigne"dur. Yazar buna "melodram" adını vermiş, oysa bu ad "Orkestra" ya daha uygun düşerdi.. "La Foire d' Empoigne", Fransa tarihinin iki çekici "an"ını tesbit etmektedir. Birinci bölümde Napolyonun Elbe adasından dönüşü ve XVIII. Louis'nin kaçışı, ikinci bölümde de Kralın geri gelişi ve Napolyonun Saint - Helene'e sürülüşü görülmektedir. Her iki bölümde, iki hükümdara da hizmet eden aynı Nazırdır: Fouche... İki efendisine de cezalandırılacak hainlerin, alçakların listesini sunmak onun işidir.

Daha önce Comecdie - Français'e verilip, tabii, reddedilmiş, Fransada önce Almanyada oynanmış olan bu piyes üzerine iyi, kötü çok şey söylenecektir. Anouilh da bunu bildiği için, programdaki yazısında şöyle diyor: "Fransa tarihine romanesk duygularla bağlı olanların: 'Napolyona, o büyük adama bu da yapılır mı?' diye isyan edeceklerini görür gibi oluyorum. Ne çare ki büyük adamlar -çoğu zaman ensemizde boza pişirmek için- karanlıktan ortaya çıkmakla bazı riskleri göze almışlardır: bizim malımız olmuşlardır. Ben bir Dupont'zadeyim, yazarlığın bana tanıdığı hakları da dilediğim gibi kullanmakta serbestim. Hem Fransada hiçbir rejim Fransızları şarkı düzmekten alıkoyamamıştır. 'La Foire d'Empoigne'da bir şarkıdan başka bir şey değildir, eskilerine katılan bir yeni garkı..."

"Sekiz Kadın'lı oyun

İstanbulda "Tuzak" Ankarada "Dolap" adı altında, geçen mevsim aylarca afişte kalmış olan "Piege Pourun Homme Seul"ün yazarı Robert Thomas, Brükselde bu "tükenmez" oyunu Belçikalılara tanıtırken, Pariste Edouard VII Tiyatrosu onun ikinci oyununu başarıya ulaştırmıştır. "Sekiz Kadın" adını taşıyan bu oyun şimdi Parisin en beğenilen temsilleri arasında yer alıyor.

Robert Thomas, Fransız tiyatrosunun yeni parlayan yazarları arasında, üzerinde durulmaya değer bir gençtir. 1930 doğumlu olduğuna göre, henüz 32 yaşındadır ve "Dolap"-la birdenbire şöhrete ulaşmış, dünya sahnelerinde oynanır olmuştur. "Sekiz Kadın" şimdiden onbeş yabancı dile tercüme edilmek üzeredir. Onu bu hisli başarıya götüren, on yıllık devamlı, sabırlı bir çalışma olmuştur. Bu çalışmayı aktör olarak yapmış, Paris sahnelerinde, taşra sahnelerinde çok çeşitli roller oynarken tiyatronun, herkese açık olmayan, iç dünyasını tanımış, sırlarına nüfuz etmeğe çalışmıştır. On kadar oyun yazdıktan sonra Paris sahnelerine çıkabilen "Dolap", bu on yıllık çıraklık devresinin boşa geçmediğini göstermiştir.

"Sekiz Kadın"ın vakası taşrada, büyük bir malikanenin zevkle döşenmiş kitaplık - salonunu gösteren tek dekor içinde geçiyor. Burada, karın, fırtınanın dört duvar arasına hapsettiği, dünya ile ilgisini kestiği sekiz kadın, bir cinayetin düğümünü çözmek için, birbirlerine giriyorlar. Ama, aslı astarı olmayan bir cinayetin.. Okuduğu polis romanlarını tatbike kalkan 17 yaşında bir kızın icadettiği, ama son perde kapanırken, birdenbire, gerçekleşiveren bir ölüm, babanın ölümü, bütün bir aile dramım - ve bir hayli kirli çamaşırı - ortaya çıkararak, "Sekiz Kadın"a her cinayet oyununun dokusunda bulunmıyan psikolojik ve çok beşeri bir derinlik kazandırıyor.

Sahnedeki oyun

Edouard VII tiyatrosunda, Jean Le Poulain'in sahneye koyduğu oyun, Roger Harth'ın havayı mükemmel veren ağırbaşlı ve güzel dekoru içinde, kusursuz oynanıyor. Rol dağıtımında Denise Grey, Claude Genia gibi tanınmış sanatçılar vazife almış oldukları halde, ferdi bir üstünlüğe yer verilmemiş. Buna karşılık bütün trup başardı, herkes, her şey yerli yerinde... Ama, hayal ettiği cinayete herkesi inandırmakta, hiç güçlük çekmeyen, "yeni dalga" kuşağının temsilcisi Catherine'de genç bir sanatçı, Sylvie Favre zeki ve tatlı oyunuyla gene de dikkati çekmekten geri kalmıyor

"Sekiz Kadın"ın tercüme ve temsil müsaadesi memleketimiz için de alınmıştır. Önümüzdeki mevsim, İstanbul Şehir Tiyatrosu sahnelerinde görülebilecek olan bu güzel cinayet komedisi Robert Thomas'yi seyircimize daha iyi tanıtmış olacaktır..

BASIN İLAN KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN

20 Temmuz 1962 gün ve 11159 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 14 numaralı Genel Kurul Kararı'nın dergilerle ilgili maddeleri aşağıdadır:

Madde 47 — 195 sayılı kanunun 43 üncü maddesiyle yayınlanabilme esasları tarif ve tesbit edilen (Genel ve katma bütçeli dairelerle, il özel idareleri, belediyeler, köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve sermayesinin yarısından fazlası kamu hukuku tüzel kişilerine ait bulunan teşekküllerle, kamınla kurulan sair müesseselerin veya bunların iştiraklerinin vereceği) hususî ilân ve reklâmlar ile Kurumun ilân ve reklâmlarını yayınlıyabilecek fikir ve sanat dergileri ile sair mevkutelerin (Türk dilinden gayrı dille yayınlananlar dahil) aşağıdaki maddelerde yazılı özellikleri haiz olmaları, bu ilan ve reklamları yayınlama talebinde bulunmaları ve Basın İlân Kurumu Yönetmeliği ile bu Karar'da tesbit edilen vecibeleri kabul etmeleri ve yerine getirmeleri şarttır.

Genel Hükümler:

Madde 48 — Bu bölümde kullanılan (dergi) tâbiri günlük olmayan bütün mevkuteleri ifade eder.

Madde 49 — Ansiklopediler gibi aralıklarla fasiküller halinde yayınlanan matbua, adı ne olursa olsun, dergi sayılmaz.

Madde 50 — Üniversiteler, Fakülteler, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu. Mahalli İdareler, Kızılay, Yeşilay, Ticaret ve Sanayi Odaları, Borsalar. İktisadî Devlet Teşekkülleri, bilumum resmî sektör ile mali ve ticarî müesseseler tarafından yayınlanan dergiler aşağıdaki maddelerde tarif ve tasnifi yapılan dergiler meyanında mütalâa edilemezler. Bunlar, ancak bağlı bulundukları teşekküllerin kendi ilânlarını hiçbir şarta bağlı olmaksızın yayınlıyabilirler.

Dergilerin Tasnifi:

Madde 51 — Dergiler münderecat ve muhtevalarına göre nev'i bakımından dört gruba ayrılmıştır:

I — FİKİR DERGİLERİ
- A) Siyasi ve içtimai aktüalite dergileri,
- B) Herhangi bir meslek zümresine hitap etmediği halde cinsiyet, yaş gibi belirli bir grup gözeterek yayımlanan ve fikir yönü galip olan dergiler,

II — SANAT DERGİLERİ
(Güzel sanat olarak kabul edilen bütün sanatlar ile ilgili dergiler)

III — İLİM, TEKNİK ve MESLEK DERGİLERİ

IV — SPOR DERGİLERİ ve MAGAZİN ile SAİR MEVKUTELER.

Sahife sayı ve ölçüsü:

Madde 52 — 47 nci maddede sözü edilen ilan ve reklâmları yayınlayabilmek için sanat dergilerinin (15 günlüklere kadar olanlar dahil) her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü toplamı 0,90 metrekareden, daha fazla süre içinde yayınlanan sanat dergilerinin her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü toplamı 1,35 metrekareden, diğer dergilerin (haftalıklara kadar olanlar dahil) her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü toplamı 1,35 metrekareden ve daha fazla süre içinde yayınlananların sahifelerinin yüzölçümü toplamının 2,70 metrekareden az olmaması şarttır.

En az yayın hayatı süresi:

Madde 53 — İlk sayısında tesbit ettiği yayın zamanına uygunluğunu muhafaza etmek şartiyle, haftada bir ve daha sık ara ile yayınlananlar 12 sayı. onbeş günde bir yayınlananlar 9 sayı, aylık ve daha fazla süre içinde yayınlananlar 6 sayı çıktıktan sonra ilan ve reklâm alabilirler.

Yayınlarına bir sayı ara veren veya birkaçını tek sayıda toplamış olarak çıkan mevkutelere yeni yayınlanmış gibi işlem yapılır.

İlân dağıtım esasları:

Madde 54 — Yayınlanma usulü 195 sayılı Kanunun 43 üncü maddesinde gösterilen ilân ve reklâmların hangi dergilerde, hangi ölçülerde yayınlanacağını, Kurumun Şubesi bulunan yerlerde aşağıdaki esaslar dahilinde Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğü tayin eder Ancak, ilân veya reklâmın yayınlanacağı derginin seçilmesinde; şehir, dergi nev'i, fiilî satış, hitap ettiği okuyucu gibi hususlara ait isteklerini, ilân veya reklâmı veren Kuruma bildirebilir veya Kurumu dergi intihabında serbest bırakabilir.

Madde 55 — Kurumun şubesi bulunmayan yerlerde ilan ve reklâmların yayınlanmasını aynı esaslara göre Valilikler düzenler.

Madde 56 — 47 nci maddede yazılı ilan ve reklâmlar, dergilerin dizgi, tertip, baskı ve yazı kadrosu (telif ücretleri dahil) için ödedikleri ücretler toplamı ve fiilî satışları gözönünde bulundurularak ilan veya reklâmı verenin istekleri de dikkate alınmak suretiyle aşağıdaki esaslar dairesinde dağıtılır: ".

I —Gruplar (nev'i bakımından) arasında yapılacak dağıtımda ilân veya reklâmı verenin isteği nazarı dikkate alınır.

II — Aynı grupa dahil dergiler arasında yapılacak dağıtımda:

a) Fiili satış (aboneler dahil) bakımından birbirine yakın olanlar arasında eşitliğe riayet edilir.

b) Fiili satış (aboneler dahil) bakımından emsaline nazaran bariz şekilde üstün olanlara ilan ve reklamı verenlerin isteklerine göre daha fazla verilir.

c) Herhangi bir dergiye verilecek ilân veya reklâmın tutarı, ödediği ücretler toplamını geçemez.

Madde 57 — Kurumun ilân ve reklâmları fikir ve sanat dergilerine verilir. Bu maksatla, Kurumun yayınlanmasına aracı olmak ödevinde bulunduğu, ilân ve reklâmların, Kurumun idaresine iştirak eden mevkutelere verilmesi sırasında alınacak komisyona, ilan ve reklâm istihkakları ayda (15.000) onbeş bin liraya kadar olanlar için % 0,5, (15.000) onbeş bin lira ile (50.000) elli bin lira arasında olanlar için % 1 ve (50.000) elli bin liradan fazda olanlar için de % 2,5 eklenmek suretiyle tahsil edilecek paralardan bir fon teşkil edilir.

Madde 58 — Bu fondan fikir ve sanat dergilerine verilecek ilan ve reklâmlar, dergilerin emsal değerine göre hesaplanarak dağıtılır.

15 günde ve ayda bir yayınlanan dergilerin emsal değeri 2. haftalık dergilerin 3'tür. Fondan faydalanacak dergi adedi emsal değerleri ile çarpılarak, fonun kaça bölüneceği bulunur.

Madde 59 — Dergiler Basın İlân Kurumuna her ayın sonunda bir önceki aya ait icmal varakası gönderirler. Bu icmal varakasında her sayının fiilî satışı (baskı, bayie verilen. İadeler ve aboneler müfredatlı olarak gösterilmek şartıyla) dizgi, tertip, baskı ve yazı kadrosu (telif ücretleri dahil) için ödenen ücretler ayrı ayrı beyan edilir.

Basın İlan Kurumu icmal varakalarında bildirilen hususları her zaman kontrol ettirebilir. Yanlış beyanda bulunan dergiler hakkında 195 sayılı Kanunun 49 uncu maddesinin a bendi uygulanır.

(Basın - 12008 - A 7825) — 449

Güzel Yaşamak
İSTİYORSANIZ
Birikmiş Paranızı
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
Tasarruf Hesaplarında
Toplayınız
500
500
VB
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI